

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: “Діаспори в адвокації інтересів держави походження”

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЗММв-21 спеціальності 291
“Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”,
освітньо-професійної програми
“Міжнародні відносини”
Майборода Аліна Олексіївна

Керівник – доктор історичних наук, професор
Атаманенко Алла Євгенівна

Рецензент – _____

(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин від _____
20__ року

Завідувач кафедри міжнародних відносин: _____ СИДОРУК Тетяна
Віталіївна

Острог, 2025
ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АДВОКАЦІЇ ДІАСПОР.....	 9
1.1. Поняття «діаспора» в сучасних дослідженнях міжнародних відносин.....	9
1.2. Адвокація як інструмент публічної дипломатії.....	17
1.3. Методологія дослідження діаспорної адвокатури.....	22
 РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД АДВОКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІАСПОР.....	 31
2.1. Класичні приклади адвокатури активності.....	31
2.2. Новітні кейси адвокатури діяльності.....	34
2.3. Інструменти та фактори ефективності адвокатури діяльності.....	38
 РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ЯК СУБ'ЄКТ АДВОКАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ.....	 44
3.1. Географія, структура та організаційні форми української діаспори.....	44
3.2. Форми адвокатури діяльності української діаспори.....	50
3.3. Українська діаспора під час російсько-української війни (2014–2025).....	54
 РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....	 61
4.1. Проблеми взаємодії держави та діаспори.....	61
4.2. Можливості підвищення ефективності адвокатури діяльності.....	67
4.3. Вбудовування діаспорної адвокатури в зовнішньополітичну стратегію України.....	71
 ВИСНОВКИ.....	 7

ЛІТЕРАТУРИ.....78

ВСТУП

У сучасних міжнародних відносинах дедалі більшого значення набуває роль недержавних акторів, серед яких особливе місце посідають діаспорні спільноти. Їхня активність виходить далеко за межі культурно-освітньої чи гуманітарної діяльності і дедалі частіше набуває політичного виміру. Одним із ключових інструментів впливу діаспор на зовнішньополітичні процеси є адвокація – організоване відстоювання інтересів держави походження у країнах перебування та на міжнародному рівні.

Актуальність теми зумовлена як загальносвітовими тенденціями зростання значення публічної дипломатії, так і специфічними умовами, в яких опинилася Україна після початку російської агресії у 2014 році та повномасштабного вторгнення у 2022 році.

З одного боку, українська діаспора є однією з найбільших у світі й нараховує понад 20 мільйонів осіб, які проживають у більш ніж 60 країнах. З іншого – саме завдяки організованим діаспорним структурам Україні вдалося мобілізувати безпрецедентну міжнародну підтримку у вигляді військової, фінансової та гуманітарної допомоги, а також впливати на ухвалення ключових політичних рішень у США, Канаді, країнах ЄС та міжнародних організаціях. У цьому контексті дослідження діаспори як актора адвокаційної діяльності є надзвичайно важливим як з наукової, так і з практичної точки зору.

Питання ролі діаспори у міжнародних відносинах поступово посідало все вагомніше місце в українській політичній науці. Спочатку воно розглядалося переважно в історико-культурному ключі, як складова збереження ідентичності та культурної спадщини українців за кордоном. Однак після 1991 року, а

особливо з 2014 року, у зв'язку з російсько-українською війною, акценти змістилися на вивчення політичного й адвокаційного потенціалу діаспор.

Діаспорні спільноти формують нові канали глобальної комунікації та впливають на політичні процеси, виступаючи активними суб'єктами транснаціональних взаємодій, можуть бути самостійними акторами в дипломатії.

4

Розуміння ролі діаспор у міжнародній політиці отримало значний розвиток у працях низки іноземних дослідників та експертів. Зокрема Роджерс Брубейкер (Rogers Brubaker)¹, Робін Коен (Robin Cohen)², Вільям Сафран (William Safran)³, Габріел Шеффер (Gabriel Sheffer)⁴, Стівен Вертовек (Steven Vertovec)⁵ окреслили ключові характеристики діаспор як акторів, здатних зберігати зв'язки з батьківщиною, мобілізувати ресурси та впливати на політичні процеси в країнах проживання.

Особливо активно в останні десятиліття в наукових дослідженнях ведеться мову про діаспорну дипломатію. Ерік Мухія (Eric Muhiya) зазначав, що «діаспорна дипломатія» є відносно новим терміном, а діаспори використовуються країнами для просування власних інтересів⁶. Він вказав, що діаспори сприяють транскордонній торгівлі, діючи як посередник, надсилають грошові перекази у розвиток своїх країн, сприяють подоланню бідності, пропагують імідж і культуру своєї батьківщини, тобто загалом є інструментом «м'якої сили» країни⁷. Водночас він зауважив, що діаспори можуть не бажати взаємодіяти зі своєю рідною країною та її урядом, в результаті чого можуть висловлювати власне невдоволення, що може негативно вплинути на імідж країни⁸.

Розуміння можливостей адвокації діаспори і користі від цих процесів продовжує стрімко зростати. African Diaspora Policy Center (ADPC) в 2016 році опублікував дослідження про потенціал адвокації та лобіювання діаспори – «The Potential of Diaspora Advocacy and Lobbying». У ньому зазначається, що діаспори спрямовують свої адвокаційні зусилля насамперед на уряди країн

походження та країн проживання, але вони також взаємодіють із міжнародними організаціями,

¹ Brubaker R. The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. 2005. 28(1). P. 1–19.

² Cohen R. Global Diasporas. An Introduction. 3rd Edition. Routledge, 2023.

³ Safran W. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. Volume 1. Number 1. Spring 1991. P. 83–99.

⁴ Sheffer G. Diaspora Politics: At Home Abroad. Cambridge University Press, 2003.

⁵ Vertovec S. Transnationalism. London; New York: Routledge, 2009.

⁶ Muhia E. Diaspora As a New Tool in Diplomacy. *Diaspora Digital News*. June 22, 2022. URL: <https://diasporadigitalnews.com/diaspora-as-a-new-tool-in-diplomacy-by-eric-muhia/>

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

ЗМІ, бізнесом, профспілками, неурядовими організаціями тощо⁹. Також там йдеться, що діаспори посилюються, коли уряди та інші організації прагнуть здобути їхню підтримку. Крім того, відзначено, що адвокація є ключовою частиною роботи багатьох діаспорних організацій¹⁰. Важливо наголосити на тому, що в цьому дослідженні вказано на чіткій потребі розрізняти терміни «адвокація» та «лобіювання», адже вони не є взаємопов'язаними, як зазвичай вважає більшість, бо адвокація охоплює ширший спектр діяльності, ніж лобіювання¹¹.

Для України значущість діаспори особливо зросла після початку російської агресії у 2014 році, а після повномасштабного вторгнення у 2022 році її роль у міжнародних комунікаціях стала визначальною. Діаспорні спільноти перетворилися на активних учасників глобальної адвокації, сприяючи формуванню міжнародної коаліції підтримки України. Масові акції солідарності, лобістська діяльність, взаємодія з парламентами та урядами десятків країн світу, інформаційні кампанії у медіа, збір гуманітарної допомоги – це лише частина інструментів, якими українські громади впливали на міжнародний порядок денний, підтримуючи Україну.

Вивчення історії та сьогодення української діаспори привертало увагу багатьох дослідників. Тематами, які дедалі більше стають предметом розгляду вчених в Україні в останні роки, є роль української діаспори як учасника

міжнародних відносин, її можливості та успіхи як адвоката інтересів України на рівні іноземних урядів та міжнародних організацій, підтримка України українськими громадами за кордоном. Про це йдеться в працях Алли Атаманенко¹², Таміли Грачевської та Дар'ї Ахмаджанової¹³, Ірини

⁹ The Potential of Diaspora Advocacy and Lobbying / African Diaspora Policy Center (ADPC). 2016. P. 4.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2019. Вип. 29. С. 54–65.

¹³ Грачевська Т., Ахмаджанова Д. Роль української діаспори у підтримці України в умовах російської агресії. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Т. 15. № 1. С. 108–119.

Ключковської¹⁴, Любові Корнійчук¹⁵, Людмили Мазуки¹⁶, Віталія Макара¹⁷, Назара Мартинюка¹⁸, Оксани Розумної¹⁹, Ірини Мусієнко²⁰ та ін. Фрагментарно інформація з даної тематики також представлена в аналітичних звітах і дослідженнях, підготовлених різними науково-освітніми установами та громадськими організаціями (Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка»²¹, Національного інституту стратегічних досліджень²², ГО «АНТС»²³ та ін.).

Важливі відомості про адвокаційну діяльність українських громад у світі наведені на офіційних сайтах профільних відомств України: Міністерства закордонних справ України, Українського інституту та українських закордонних дипломатичних установ.

Безпосередньо джерельні матеріали розміщені на офіційних сайтах діаспорних структур: Світового конгресу українців, Українського конгресового комітету Америки, Конгресу українців Канади та ін. Їхні звіти, аналітичні матеріали та публічні кампанії свідчать про масштабність адвокації та структурованість політичних дій української діаспори.

Метою роботи є комплексний аналіз адвокаційної діяльності діаспор у міжнародних відносинах та визначення місця української діаспори у

¹⁴ Ключковська І. Держава – діаспора у світових реаліях. *Наукові записки Національного університету*

«Острозька академія»: Історичні науки. Острог, 2008. Вип. 11. С. 8–19.

¹⁵ Корнійчук Л. Адвокатування та промоція України українством Австралії (на прикладі роботи Союзу Українських Організацій Австралії). *Старожитності Лукомор'я*. 2025. № 4 (31). С. 215–228. ¹⁶ Мазука Л. Закордонне українство в системі публічної дипломатії України. *Етнополітологія та етноджерелознавство*. 2024. № 2 (8). С. 184–202.

¹⁷ Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Вип. 18. С. 219–231.

¹⁸ Мартинюк Н. Напрями публічної дипломатії Світового конгресу українців задля поліпшення іміджу України у світі (1991–2024 рр.). *Україна дипломатична*. 2024. Вип. 25. С. 923–934.

¹⁹ Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи: аналітична доповідь. Київ, 2016. 53 с.

²⁰ Мусієнко І. Діаспоральна політика та її вплив на європейське сприйняття України. *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 15. С. 54–57.

²¹ Найкращі практики співпраці громадських організацій з місцевою владою для адвокації питань українських воєнних мігрантів. Аналітичний звіт / Ірина Ключковська, Оксана П'ятковська, Ольга Долінська, Володимир Гнатюк. Львів, 2024. 88 с.

²² Малиновська О. Міжнародний досвід державної політики залучення діаспори. *Сайт Національного інституту стратегічних досліджень*. 19.02.2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/mizhnarodnyy-dosvid-derzhavnoyi-polityky-zaluchennya-diaspory>

²³ Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення. Дослідження. URL: <https://surl.li/xuihqe>

7

відстоюванні національних інтересів України в умовах сучасних глобальних викликів.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Розкрити поняття «діаспора» та її типологію в сучасних дослідженнях міжнародних відносин.
2. Окреслити сутність адвокації як інструменту публічної дипломатії та відмінність її від лобізму.
3. Проаналізувати методологічні підходи до вивчення адвокаційної діяльності діаспор.
4. Дослідити світовий досвід адвокаційних практик різних діаспор.
5. Висвітлити особливості організації української діаспори та її взаємодії з державними й міжнародними інституціями.
6. Оцінити форми адвокаційної діяльності української діаспори у 2014–2025 роках.
7. Визначити проблеми та перспективи вбудовування діаспорної адвокації у зовнішньополітичну стратегію України.

Об'єктом дослідження є адвокаційна діяльність діаспор у міжнародних відносинах.

Предметом дослідження виступають механізми, форми та інструменти адвокаційної діяльності української діаспори в умовах сучасних глобальних трансформацій.

Методологічна основа роботи спирається на міждисциплінарний підхід, який поєднує різні теорії міжнародних відносин, публічної дипломатії, транскордонного націоналізму та комунікаційних студій. У дослідженні застосовано методи кейс-стаді, порівняльного аналізу та контент-аналізу документів міжнародних організацій і емпіричних матеріалів, що відображають діяльність різних діаспор (української, ірландської, єврейської, вірменської, польської) у Північній Америці, Європі та інших регіонах.

Наукова новизна полягає в доповненні та розширенні наявних знань в українській політичній науці про адвокаційний потенціал діаспор. Українська

8

діаспора при цьому виступає яскравим прикладом, що демонструє, як діаспорні спільноти за межами держави походження можуть впливати на формування зовнішньої політики та ухвалення рішень у міжнародних інституціях, надання підтримки батьківщині в умовах протидії державі-агресору.

Апробацією результатів дослідження є публікація тематичних наукових статей на Науковому блозі Національного університету «Острозька академія».

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів у: 1) розробці державної політики щодо діаспори, а саме відповідних нормативно-правових актів; 2) оновленні Стратегії публічної дипломатії України; 3) діяльності громадських організацій та аналітичних центрів; 4) викладанні тематичних дисциплін у закладах вищої освіти. **Структура роботи** визначена логікою дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури. Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам вивчення адвокації діаспор. Другий – аналізує світовий досвід адвокаційної діяльності діаспор. Третій – зосереджений на особливостях української діаспори як суб'єкта адвокації. Четвертий – розглядає перспективи розвитку адвокаційного потенціалу

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АДВОКАЦІЇ ДІАСПОР

1.1. Поняття «діаспора» в сучасних дослідженнях міжнародних відносин

У сучасних міжнародних студіях феномен діаспори посідає важливе місце у контексті глобалізаційних процесів, транскордонної мобільності та транснаціональних комунікацій. Первинне грецьке значення терміну «діаспора» (грец. – «*διασπορά*») – «розсіювання» – стосувалося етнічних спільнот, які проживали поза межами батьківщини, але зберігали культурну єдність. Пізніше, починаючи з другої половини ХХ – початку ХХІ ст., зміст цього поняття суттєво трансформувався, адже діаспори почали розглядатися як транснаціональні утворення, здатні виконувати багато різних функцій: культурну, комунікаційну, політичну тощо. В сучасній науковій літературі, нормативно-правових актах більшості країн світу та міжнародних організацій не існує загальноприйнятого визначення терміну «діаспора». Тому його трактування і вивчення таких дефініцій є окремим дослідницьким напрямом.

В. Сафран (William Safran) звертав увагу, що в різний час поняття «діаспора» мало дуже специфічне значення. Вчений пропонує застосовувати визначення «діаспора» до низки до спільнот, яким притаманні кілька таких характеристик: 1) вони або їхні предки були розсіяні з певного початкового «центру» до двох або більше «периферійних» чи іноземних регіонів; 2) вони зберігають колективну пам'ять, уявлення або міф про свою первісну батьківщину (її географію, історію та здобутки); 3) вони вважають, що їх не приймають або можливо не можуть повністю прийняти в суспільстві країні перебування чи фактичного проживання, тому почуваються частково відчуженими та ізольованими від нього; 4) вони розглядають свою батьківщину

як справжній, ідеальний дім і як місце, куди вони або їхні нащадки врешті-решт повернуться (або повинні повернутися) за сприятливих умов; 5) вони вважають,

10

що повинні колективно бути відданими збереженню або відновленню своєї батьківщини, її безпеці та процвітання; 6) вони продовжують підтримувати зв'язок (особисто або опосередковано) з батьківщиною тим чи іншим способом, а їхня етнокомунальна (ethnocommunal) свідомість і солідарність значною мірою визначається існуванням такого зв'язку²⁴.

Джудіт Шувал (Judith T. Shuval) розглянула підходи різних дослідників до трактування явища «діаспора». Вона зазначила, що Г. Шеффер (G. Sheffer)? В. Сафран (W. Safran) і Джеймс Кліффорд (J. Clifford) запропонували досить розлогі визначення, які не є тотожними, але мають спільні характеристики діаспор: історія розсіяння; міфи/спогади про батьківщину; відчуження в країні перебування; прагнення до можливого повернення (яке може бути суперечливим, есхатологічним або утопічним); постійна підтримка батьківщини; колективна ідентичність визначена цими зв'язками²⁵. Водночас вчена звернула увагу також на типологію діаспор, яку запропонував Р. Коен, кожна з яких була спричинена різними обставинами, що викликають певні соціальні контексти, міфології та форми солідарності. До них належать: діаспори-жертви, трудові та імперські діаспори, торговельні діаспори, культурні діаспори, глобальні – детериторіалізовані – діаспори²⁶. Джудіт Шувал пише, що дискурс діаспори відображає відчуття належності до безперервної транснаціональної мережі, що охоплює розсіяних людей, які зберігають відчуття власної унікальності та інтерес до своєї батьківщини, а діаспора є соціальним конструктом, заснованим на почуттях, свідомості, пам'яті, міфології, історії, змістовних наративах, груповій ідентичності, прагненнях, мріях, алегоричних і віртуальних елементах (усіх тих чинниках, які відіграють роль у формуванні діаспорної реальності)²⁷. На основі вивчення трактувань «діаспор» різними дослідниками, Джудіт Шувал запропонувала власну теоретичну парадигму, яка дозволяє характеризувати різні

²⁴ Safran W. *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return...* P. 83–84.

²⁵ Shuval Judith T. *Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm. International Migration.* December 2000. Volume 38. Issue 5. P. 43.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

типи діаспор, підкреслює внутрішню диференціацію діаспор на велику кількість таких типів, водночас даючи змогу зосередитись на їхніх подібностях і відмінностях²⁸.

На сайті National Geographic Society наведено таке визначення: «Діаспора – це велика група людей, які мають спільне культурне та регіональне походження, але живуть далеко від своєї традиційної батьківщини. Діаспори виникають внаслідок імміграції та примусового переміщення людей»²⁹. Там само йдеться, що населення, яке проживає в діаспорі, часто підтримує міцні культурні зв'язки зі своєю батьківщиною чи членами своєї громади. Такі зв'язки підкреслюють їхню приналежність до етнічної чи релігійної спільноти своїх предків, при цьому члени діаспори створюють зв'язки всередині загальної культурної групи, до якої вони належать. В свою чергу це може призвести до подвійної ідентичності, коли як культурний, так і релігійний контексти впливають на те, як людина сприймає себе³⁰.

В міжнародному та національних законодавствах немає загальноприйнятого визначення поняття «діаспори». Поширеним для загального користування є трактування, запропоноване Міжнародною організацією з міграції (МОМ). Відповідно до МОМ, діаспори – це мігранти або нащадки мігрантів, чия ідентичність і відчуття належності (як реальні, так і символічні) було сформовано їхнім досвідом міграції та походженням³¹.

Важливість діаспор у сучасних міжнародних відносин можна простежити на рівні міжнародних організацій. Наприклад, у «World Migration Report 2020»³² і «World Migration Report 2022»³³ та зазначено про різні ролі, які діаспора може відігравати в контексті допомоги країні походження, підтримки та розбудови миру, вирішення конфліктів. Наголошується на важливості діаспор у цих

²⁸ Ibid. P. 48–53.

²⁹ Diaspora. *National Geographic Society*. URL: <https://education.nationalgeographic.org/resource/diaspora/>

³⁰ Ibid.

³¹ IOM. Global Data Institute. Thematic Brief. July 2023. Issue NR 3. P. 1. URL:

https://www.migrationdataportal.org/sites/g/files/tmzbd1251/files/2023-09/GDI%20Briefs_Diaspora_.pdf ³² World

Migration Report 2020. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf ³³ World Migration Report

2022. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022.pdf>

процесах. В 2017 р. було засновано Парламентську мережу з питань політики діаспори Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ)³⁴. Вона виступає платформою для встановлення та розвитку політичного діалогу та співпраці, а також обміну інформацією і передовим досвідом між парламентаріями, які зацікавлені в питаннях, пов'язаних з діаспорою, а також об'єднаннями діаспори як на національному, так і на міжнародному рівнях. Головним завданням цієї мережі є сприяння політичним та законодавчим реформам щодо ролі діаспор як у суспільстві, що приймає, так і в країні походження³⁵.

Українська дослідниця Ніна Авер'янова охарактеризувала особливості інтерпретацій та застосування поняття «діаспора» у наукових розробках зарубіжних вчених (Дж. Армстронга, Г. Шеффера, В. Сафрана, С. Вертовеца, А. Медама, М. Брюно, Р. Коена, Р. Брубейкера, Мілтона Дж. Есмана, Т. Файста та ін.)³⁶. Вона вказала, що напрацювання іноземних дослідників свідчать про існування значних відмінностей щодо розуміння феномена діаспори³⁷. Н. Авер'янова звернула увагу, що оскільки діаспори проживають за межами своїх країн походження, але підтримують із ними зв'язки, то вони є «містком» між країнами походження і країнами перебування³⁸. Вона відзначила, що діаспори є не лише історично сформованими спільнотами, а і певними силами впливу на владу країни проживання та політичним інструментом на міжнародній арені, адже низка країн світу давно співпрацює зі своїми діаспорами, які стають суб'єктами міжнародного просування інтересів своєї батьківщини та формують її позитивний імідж³⁹.

В іншій науковій публікації, Н. Авер'янова спільно з Тетяною Воропаєвою досліджують феномен діаспори як полісуб'єктної, складно організованої

системи в контексті стратегічної політики держави. Вони відзначають, що

³⁴ Parliamentary Network on Diaspora Policies. URL: <https://pace.coe.int/en/pages/network-diaspora>

³⁵ Ibid.

³⁶ Авер'янова Н. Поняття «діаспора» у наукових розробках зарубіжних вчених: особливості інтерпретацій та застосування. *Українознавчий альманах*. 2021. Вип. 28. С. 9–11.

³⁷ Ibid. С. 12.

³⁸ Ibid. С. 12.

³⁹ Ibid. С. 12.

поняття «діаспора» є складним і багатогранним, тому дослідники вкладають різні значення в його зміст. Там само йдеться, що на сьогодні діаспори включають в себе широкий спектр груп: політичні біженці, іммігранти, іноземці, вигнанці та ін.⁴⁰. Крім того, вказується, що сучасні діаспори постають не лише як етнокультурні спільноти, а в першу чергу спільноти, що мають можливість впливати на світові культурні процеси та на внутрішній розвиток держави, що досягається завдяки створенню системи громадсько-політичних, культурно мистецьких, освітніх та ін. організацій⁴¹. Також сучасні цифрові технології стали причиною появи «електронних діаспор», «мережевих діаспор», «веб-діаспор», «онлайн-діаспор», «цифрових діаспор»⁴². Дослідниці зазначають, що різноманітні організації закордонного українства здійснюють суттєву підтримку реалізації і захисту національних інтересів України, а співпраця з діаспорою зміцнює політичні, економічні та культурні зв'язки України з країнами проживання закордонних українців, просуває економічні інтереси держави⁴³.

Микола Трофименко вів мову про діаспору як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. Він дійшов висновку, що поняття діаспори і дипломатії зазнали значного розширення в останні роки, адже було зроблено відхід від розуміння діаспори як описової категорії та дипломатії як діяльності виключно офіційних посадовців держави⁴⁴. Вчений підкреслив, що все більше розвивається поняття дипломатії діаспор у межах якого діаспора набуває повноцінних ознак дипломатичного актора⁴⁵. Він вказує, що представники діаспор часто використовують дипломатичні практики, а дослідження дипломатії діаспор

змушує переосмислити характеристики діаспор як соціальних утворень, особливо в питаннях, коли діаспора виступає як суб'єкт або об'єкт дипломатії⁴⁶.

⁴⁰ Авер'янова Н., Воропаєва Т. Українська діаспора як полісуб'єктна, складноорганізована система в контексті стратегічної політики держави. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2021. Вип. 28. С. 25.

⁴¹ Ibid. С. 27.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid. С. 29.

⁴⁴ Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. Т. 39. С. 99. ⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

В сучасних наукових працях українських вчених дедалі більше уваги приділено розгляду діаспори як учасника міжнародних відносин і розумінню цього явища. Візьмемо за основу кілька прикладів.

Алла Атаманенко розглядає закордонних українців як акторів міжнародних відносин, характеризуючи їхню роль в українській публічній та культурній дипломатії. Вона зазначила, що закордонне українство протягом довгого часу завдяки сформованій прихильності до національної ідеї та українській національній ідентичності представляло в світі українську історію, культуру, мистецтво, лобіювало інтереси української нації в країнах поселення⁴⁷.

О. Коляда та А. Райчева охарактеризували українську діаспору як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин України, дійшовши висновків, що можливі економічні вигоди потенціалу української діаспори для розвитку української економіки використовувалися недостатньо (неефективна співпраця з членами української діаспори в світі загалом; не розкритий повною мірою потенціал Східної української діаспори; недостатнє залучення провідних іноземних менеджерів українського походження для розбудови економіки України та ін.)⁴⁸.

Артем Ряса писав, що на політичному рівні українська діаспора є важливими чинником формування зовнішньої політики щодо України, зокрема завдяки активній роботі Світового конгресу українців (просування питання санкцій, визнання Голодомору як геноциду, підтримка статусу України як

кандидата в ЄС)⁴⁹. Він вказував, що українська діаспора виконує функцію не лише культурного мосту між Україною і світом, а впливає на громадську думку, лобіює інтереси України у владних структурах іноземних держав, формує інформаційний фронт проти агресора⁵⁰.

⁴⁷ Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти... С. 62.

⁴⁸ Коляда О. В., Райчева А. О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 38.

⁴⁹ Ряса А. Діаспора як провідник української м'якої сили у світі. *Грааль науки: міжнародний науковий журнал*. 2025. № 55. С. 245.

⁵⁰ Ibid. С. 242.

Якщо говорити про визначення поняття «діаспора» в Україні, то потрібно звернутися до низки офіційних документів. Усталеним терміном є «закордонні українці», значення і вживання якого регулюється Законом України «Про закордонних українців». Там зазначено, що: «Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну. Відповідно до статті 12 Конституції України держава дбає про задоволення національно культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами»⁵¹. Там само вказано, що закордонним українцем є особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України⁵². Про відносини із закордонними українцями також йдеться в «Стратегії зовнішньополітичної діяльності України». Там зазначено, що співпраця із закордонними українцями та їх громадськими організаціями має носити системний та інституалізований характер, а Україна залучатиме потенціал українців за кордоном до реалізації своїх зовнішньополітичних цілей, зокрема в контексті відновлення миру і територіальної цілісності держави, протидії антиукраїнській пропаганді, посилення політичного та санкційного тиску на державу-агресора, просування позитивного іміджу України за кордоном, розвитку економічної співпраці та залучення інвестицій і технологій⁵³. Розуміння важливої ролі закордонних українців в зовнішній

політиці України також обґрунтоване в Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України (2021–2025 рр.), де йдеться, що представники світових українських громад різних поколінь і професій глибоко інтегровані в суспільства країн перебування та є «амбасадорами» України⁵⁴.

⁵¹ Закон України Про закордонних українців. Документ 1582-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 15.11.2024, підстава – 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>

⁵² Ibid.

⁵³ Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Документ 448/2021, чинний, поточна редакція – Прийняття від 26.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>

⁵⁴ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. 2021–2025. С. 25. URL: <https://surl.li/nlifbg>

Загалом потрібно звернути увагу на те, що сучасні дослідження діаспор поступово зміщують акцент із описових характеристик до аналізу політичної ефективності діаспорних структур. Це зумовлено тим, що у глобалізованому світі діаспора дедалі більше постає не як пасивна спільнота вихідців з певної країни, а як транскордонний актор, здатний впливати на перебіг міжнародних процесів та формування зовнішньополітичних рішень держав проживання. Саме тому у працях провідних авторів відбувається переорієнтація від культурологічного до політико-функціонального розуміння діаспори.

У сучасному науковому дискурсі формується уявлення про діаспору як про суб'єкта міжнародної взаємодії, що має власні інтереси, ресурси та механізми впливу. Цікаво простежити роль діаспор в контексті різних напрямів теорії міжнародних відносин. У державно-домінантній міжнародній системі класичного реалізму та неореалізму діаспори не розглядаються як важливі політичні актори. Хоча деякі теоретики-реалісти намагалися помістити діаспори в реалістичні аналітичні рамки, мета яких є просування національних інтересів батьківщини⁵⁵. Лібералізм визнає, що недержавні суб'єкти можуть відігравати певну роль у міжнародних відносинах. Діаспори, функціонуючи як групи політичного тиску, можуть змінювати результати зовнішньої політики відповідно до ліберальної парадигми⁵⁶. Неоліберальна концепція

транснаціональних мереж і численні канали глобальної взаємодії, які визначає складна взаємозалежність, відображаючи інституції та діяльність діаспори⁵⁷.

Особливе значення у сучасних дослідженнях має аналіз того, як діаспори функціонують у кризових та конфліктних ситуаціях. У випадку України це питання набуває подвійної ваги, оскільки активність українських громад була спрямована не лише на гуманітарну підтримку, а й на формування політичного тиску на уряди країн проживання з метою забезпечення допомоги Україні під час війни.

⁵⁵ Diamanti-Karanou Youly. *Diasporas and International Relations. E-International Relations*. Nov 1 2015. URL: <https://www.e-ir.info/2015/11/01/diasporas-and-international-relations/>

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що сучасне поняття діаспори у міжнародних відносинах, пов'язане з її розглядом як активного актора в зовнішній політиці. Діаспори можуть бути цінним ресурсом для країн свого походження, зокрема в налагодженні зв'язків із країнами свого проживання, формування позитивного іміджу своєї батьківщини в світі.

1.2. Адвокація як інструмент публічної дипломатії

Адвокація в сучасних міжнародних відносинах розглядається як один із центральних механізмів реалізації публічної дипломатії, оскільки поєднує в собі елементи політичної комунікації, суспільного представництва та культурного впливу. В науковій літературі адвокацію часто визначають як організовану діяльність, спрямовану на відстоювання інтересів певної групи та вплив на ухвалення рішень у публічній політиці, що здійснюється через інструменти громадської дипломатії, участі в консультаціях, суспільних кампаніях та інших формах впливу на владні структури. У цьому сенсі адвокація може трактуватися як ширше явище, ніж класичний лобізм. Якщо лобізм здебільшого зводиться до безпосереднього впливу на законодавців і виконавчу владу з боку бізнесових чи

політичних кіл, то адвокація включає мобілізацію суспільної думки, культурну діяльність, правозахисні ініціативи та інші форми «м'якої сили», які розгортаються у публічному просторі й апелюють не лише до еліт, а й до широких аудиторій. Також адвокацію можна трактувати як процес підтримки та надання людям можливості висловлювати свої погляди та занепокоєння, отримувати доступ до інформації та послуг, захищати і просувати свої права та обов'язки⁵⁸. У цьому контексті адвокацію можна розуміти як організовані зусилля, спрямовані на вплив на соціальні або політичні зміни, за допомогою дій, які можуть бути направлені на осіб, що приймають політичне рішення, так і

⁵⁸ Advocacy Toolkit for Diaspora Organizations. P. 4. URL: <https://drc.ngo/media/jwrn2plf/advocacy-toolkit-for-diaspora-actors-2.pdf>

суспільство загалом⁵⁹. Т. Дічаррі (Theo Dicharry) вказував, що основна відмінність між лобіюванням і адвокацією полягає в кількості часу, проведеного з обраними посадовцями. Лобісти витрачають значну частину свого часу на зустрічі із законодавцями для просування їхнього порядку денного, в свою чергу адвокація є ширшим поняттям, бо охоплює різні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності, мобілізацію підтримки та сприяння соціальним чи політичним змінам⁶⁰.

У міжнародних відносинах адвокація дедалі частіше асоціюється з діяльністю недержавних акторів, зокрема громадських організацій та діаспорних спільнот. Вона дозволяє поєднати зусилля інституцій громадянського суспільства з інтересами держави походження, створюючи своєрідний «додатковий контур» зовнішньої політики. Діаспори безпосередньо пов'язані з країнами свого походження та країнами проживання (перебування). Тому вони можуть здійснювати адвокаційну діяльність.

У структурі публічної дипломатії адвокація виконує функцію посередництва між державою та зовнішньою аудиторією. Концепція «м'якої сили», що набула широкого визнання в теорії міжнародних відносин,

підкреслює, що успіх зовнішньої політики залежить не лише від військових чи економічних ресурсів, але й від здатності держави бути привабливою завдяки своїй культурі, цінностям і політичній моделі. Саме адвокація є одним із механізмів, який перетворює культурний та ціннісний капітал у реальний політичний вплив, оскільки дає змогу формувати наративи, що пояснюють і легітимують позицію держави в очах зовнішніх аудиторій.

Важливою характеристикою адвокації є її багатоканальність. Вона включає, зокрема, політичне лобіювання – системну роботу з парламентами та урядами, підготовку резолюцій, участь у слуханнях, організацію зустрічей із політиками; медійні кампанії – використання традиційних і новітніх медіа для

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Dicharry Theo. Advocacy vs. Lobbying: What's the Difference? *Legistorm*. 31.03.2024. URL: <https://info.legistorm.com/blog/advocacy-vs-lobbying>

формування позитивного іміджу країни, просування ключових меседжів і контрнاراتивів; культурні ініціативи – фестивалі, виставки, конференції, які створюють символічний капітал і закріплюють країну походження у культурному просторі держави перебування; правозахисну діяльність – звернення до міжнародних організацій із метою захисту прав співвітчизників або привернення уваги до політичних криз і воєнних конфліктів.

Адвокація діаспори привертає увагу до політичних чи гуманітарних труднощів їхніх громад у країнах походження. Шляхом адвокаційної діяльності діаспорні спільноти (групи, організації, громади прагнуть впливати, залучати та інформувати або іноді тиснути на уряди країн свого походження або проживання щодо зміну певної політики). Діаспорна адвокація може бути спрямованою на: 1) гуманітарну адвокацію, націлену на покращення захисту громад надзвичайних ситуаціях; 2) підвищення обізнаності про проблеми, з якими зіштовхуються мігранти та біженці; 3) боротьбу з дискримінацією, расизмом; 4) прийняття рішень у політичних процесах⁶¹.

Діяльність вірменської діаспори в США та Франції протягом XX століття

є показовою в цьому сенсі: поєднання лобіювання резолюцій про визнання геноциду, масштабних культурних заходів і правозахисних кампаній створило стійку підтримку визнання вірменського питання на міжнародному рівні. Подібні практики демонструє й українська діаспора в Канаді та США, яка поєднує традиційні форми культурної дипломатії (щорічні фестивалі, освітні програми, музейні проєкти) із політичними кампаніями на підтримку рішень щодо військової та фінансової допомоги Україні.

Особливу роль у розвитку адвокації відіграли цифрові технології. Сучасні діаспори дедалі частіше звертаються до соціальних мереж, які дозволяють мобілізувати значну кількість прихильників у короткий час, обходячи традиційні медіа та бюрократичні бар'єри. Цифрові мережі українців за кордоном стали

⁶¹ Advocacy Toolkit for Diaspora Organizations... P. 4.

майданчиком мобілізації на підтримку санкцій проти Росії, постачання озброєнь та гуманітарної допомоги.

Теоретичні моделі взаємодії держави та діаспори в адвокаційному процесі можна узагальнити у трьох підходах. По-перше, це партнерський підхід, коли держава походження офіційно підтримує діяльність діаспори і надає їй інституційні можливості – створює спеціальні урядові структури, дорадчі ради при міністерствах закордонних справ, сприяє фінансуванню проєктів. Подібні моделі простежуються в політиці низки європейських та азійських країн, які розглядають діаспору як стратегічний ресурс розвитку. По-друге, автономний підхід, коли діаспора діє незалежно від держави, часом навіть у критичному щодо неї тоні, формуючи альтернативні дискурси й підтримуючи опозиційні рухи; у цьому випадку адвокація може спрямовуватися на зміну політичного режиму або корекцію зовнішньої політики країни походження. По-третє, гібридний підхід, коли діаспора поєднує автономні ініціативи з офіційною співпрацею з державою, що особливо характерно для українського випадку після 2014 року: держава і діаспора реалізують спільні проєкти публічної

дипломатії, але при цьому громади за кордоном зберігають власні організаційні структури й напрями активності.

У вітчизняному науковому дискурсі адвокація розглядається як важливий компонент сучасної дипломатії, зокрема у зв'язку з діяльністю української діаспори.

Світовий досвід доводить, що адвокація діаспор може стати вирішальним чинником у зовнішній політиці держав походження. Класичним прикладом є діяльність єврейської діаспори у США, яка впродовж десятиліть здійснювала системний лобістський вплив на американську адміністрацію, поєднуючи політичні, медійні та культурні ресурси; подібні практики ґрунтовно проаналізовано в сучасних дослідженнях глобальних діаспор. Іншим прикладом є ірландська діаспора у США, яка, починаючи з XIX століття, впливала на політику Вашингтона стосовно Великої Британії: через активну участь у політичному житті, створення власних медіа та організацію масових культурних

21

подій ірландські громади формували позитивний образ Ірландії та підтримку ідеї її незалежності. Досить показовою є й індійська діаспора, яка завдяки чисельності та високому рівню інтеграції в США та Великій Британії стала одним із ключових акторів у просуванні політичних і економічних інтересів Індії; у відповідних дослідженнях наголошується на поєднанні економічного лобізму, участі в політичних партіях та культурних ініціатив.

Досліджуючи політику держав щодо діаспор, потрібно розрізняти кілька рівнів адвокаційної активності: 1) індивідуальний (коли окремі представники діаспори стають відомими громадськими лідерами чи політиками й просувають інтереси держави походження); 2) інституційний (діяльність формалізованих об'єднань: комітети, асоціації, культурні товариства); 3) транснаціональний (творення глобальних мереж, які координують діяльність різних діаспорних груп). Для української діаспори всі ці рівні є актуальними. На індивідуальному рівні важливу роль відіграють політики й лідери громад українського походження в Канаді та інших державах; на інституційному – діяльність УККА

та КУК; на транснаціональному – СКУ.

Ключовою особливістю адвокації діаспор є використання медійних кампаній. У ХХ столітті важливу роль відігравали друковані ЗМІ, які створювали альтернативний інформаційний простір для поширення знань про країну походження. У ХХІ столітті ці функції значною мірою перейшли до цифрових платформ. Цифрова адвокація має перевагу швидкості та масовості, що дозволяє діаспорним організаціям обходити традиційні бюрократичні обмеження, властиві офіційній дипломатії.

Ще одним важливим виміром є адвокація через культурні ініціативи. Культурна дипломатія має найсильніший довгостроковий вплив, оскільки формує позитивний імідж держави на рівні «м'якої сили», створюючи стійкі асоціації з культурою, мовою й цінностями країни походження. Для України таким прикладом є організація фестивалів української культури в Польщі, Чехії, Німеччині, Канаді, які не лише знайомлять суспільство з українськими традиціями, а й створюють сприятливий фон для політичної підтримки Києва,

22

зокрема щодо санкційної політики проти Росії та розширення військово-політичної співпраці.

Новим явищем у міжнародних відносинах є поява так званих «адвокаційних коаліцій», у яких діаспори співпрацюють із місцевими громадськими організаціями, аналітичними центрами та міжнародними структурами. Таким чином, адвокація стає багаторівневим процесом, у якому задіяні як внутрішні (діаспорні), так і зовнішні (локальні та міжнародні) актори.

Особливого значення адвокація набула після початку повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році. За даними СКУ, після повномасштабного вторгнення українські громади більш ніж у десятках країнах організували тисячі акцій протесту, інформаційних кампаній і зустрічей із політиками, зосереджених на вимогах запровадження санкцій, надання військової допомоги та підтримки українських біженців⁶². Це свідчить про те, що адвокація діаспори здатна діяти швидше та масштабніше, ніж традиційна дипломатія, оскільки ґрунтується на

мобілізації суспільної думки, гнучких мережевих структурах та широкому використанні інструментів публічної дипломатії.

Значний евристичний потенціал має також концепція «м'якої сили», розроблена Джозефом Наєм, яку українські науковці активно адаптують до власних досліджень. Для України це особливо важливо, адже офіційна дипломатія у багатьох випадках має обмежені можливості, тоді як діаспора може швидко мобілізувати ресурси та впливати на політичні еліти у країнах проживання.

1.3. Методологія дослідження діаспорної адвокації

Методологія дослідження діаспорної адвокації у сучасних міжнародних відносинах ґрунтується на поєднанні класичних теоретичних підходів і новітніх

⁶² Stand With Ukraine проходить у понад 700 містах, 69 країнах. Офіційний сайт СКУ. 24 лютого 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/stand-with-ukraine-prohodyt-u-ponad-700-mistah-69-krayinah-onovlyuietsia/>

інструментів аналізу, що дозволяють розглядати це явище в багатовимірному контексті. Діаспорна адвокація не зводиться лише до політичного лобізму чи культурної активності; вона охоплює широкий спектр практик: від інформаційних кампаній і правозахисної діяльності до цифрової дипломатії та участі в мережах громадянського суспільства. Саме тому її вивчення потребує інтегративного методологічного підходу, який дозволяє одночасно врахувати історичні, політичні, комунікаційні та правові параметри функціонування діаспорних спільнот.

В українській науці питання дослідження діаспорної адвокації розглядаються крізь призму поєднання історичного, політико-наукового та комунікаційного аналізу. Ключовим концептуальним орієнтиром виступає розуміння діаспори як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин. У цьому сенсі системний підхід дає змогу розглядати діаспору не ізольовано, а як

елемент глобальної політичної архітектури, що взаємодіє з державами, міжнародними організаціями й неурядовими акторами. В українській традиції такий погляд розвивають низка вчених, зокрема А. Атаманенко, Л. Корнійчук, Л. Мазука, В. Макар, М. Трофименко та ін., які трактують діаспору як актора, здатного через участь у публічній дипломатії, адвокаційні практики впливати на формування зовнішньополітичних пріоритетів держави походження, популяризувати її та одночасно інтегруватися в політичний простір країн перебування⁶³. Для України це означає, що адвокація діаспори постає як складова зовнішньополітичної стратегії та як канал зворотного впливу на приймаючі суспільства.

Суттєве місце в методології посідає інституційний підхід. Він дозволяє досліджувати організаційну побудову діаспорних структур, механізми їхнього функціонування, внутрішню ієрархію та взаємодію з політичними інститутами

⁶³ Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти...; Корнійчук Л. Адвокатування та промоція України українством Австралії (на прикладі роботи Союзу Українських Організацій Австралії)...; Мазука Л. Закордонне українство в системі публічної дипломатії України...; Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії України...; Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії...

держав. Українські громади у США, Канаді й країнах ЄС мають розгалужену мережу організацій: від культурно-освітніх товариств до потужних лобістських структур і координаційних рад. Ірина Мусієнко вказувала, що формуванню глобального українського простору сприяє діяльність міжнародних українських організацій (Світовий конгрес українців і Європейський конгрес українців)⁶⁴.

Ще одним важливим аналітичним інструментом є мережевий підхід, що широко застосовується як у західних, так і в українських дослідженнях. Діаспора постає як транскордонна мережа акторів, об'єднаних спільними цілями, ідентичністю та практиками солідарності. Застосування мережевого підходу дозволяє досліджувати не лише формальні організації, а й неформальні канали взаємодії (соціальні мережі, цифрові платформи, локальні ініціативи), що часто стають рушійною силою адвокаційних кампаній.

У межах методології діаспорної адвокації дедалі більшого значення набуває дискурс-аналіз, який дає змогу вивчати адвокацію як процес конструювання смислів і наративів. Адвокаційні кампанії діаспори не обмежуються передаванням фактів; вони формують образ країни походження, створюють рамки інтерпретації конфліктів і криз. Через звернення до урядів, міжнародних інституцій та медіа діаспорні актори вибудовують наратив України як демократичної держави, що бореться за свободу й права людини, а відтак апелюють до ціннісної спільності з європейськими країнами⁶⁵. Подібний дискурс-аналіз дає змогу простежити, які аргументи виявляються найбільш переконливими для зовнішніх аудиторій, як поєднуються історична пам'ять, безпекові й гуманітарні мотиви.

Важливе місце посідає історико-генетичний метод, що дозволяє простежити еволюцію адвокаційних практик у часовій перспективі. На прикладі української діаспори дослідники виокремлюють кілька етапів: підтримка

⁶⁴ Мусієнко І. Діаспоральна політика та її вплив на європейське сприйняття України... С. 56. ⁶⁵ Лист до високих представників ЄС та НАТО. *Офіційний сайт Європейського конгресу українців*. 15 липня 2022. URL: <https://ekukrainians.org/novini-news/list-do-visokih-predstavnikiv-es-ta-nato+a50.htm>; Українці ПАР закликали уряд уникати термінів, що спотворюють реалії російської агресії. *Офіційний сайт Світового Конгресу Українців (СКУ)*. 7 листопада 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/ukrayinci-par-zaklykaly-uriad-unykaty-terminiv-shcho-spotvoriuiut-realii-rosiiskoi-ahresii/>

відновлення та міжнародного визнання незалежності України на початку 1990-х років; кампанії за визнання Голодомору геноцидом у 2000-х; адвокація санкційної політики та підтримки територіальної цілісності України після 2014 року; мобілізація ресурсів на користь оборони й підтримки біженців після 2022 року. Історико-генетичний підхід демонструє, що адвокація змінюється залежно від зовнішньополітичних викликів і пріоритетів держави, а також від рівня інституційного розвитку самих громад.

Метод кейс-стаді (case study) є одним із найбільш продуктивних для аналізу конкретних адвокаційних кампаній і діяльності діаспор як учасника міжнародних відносин. Він дозволяє зосередитися на окремих прикладах діяльності українських організацій у США, Канаді, Німеччині, Великій Британії

чи інших державах і детально проаналізувати стратегії, інструменти й досягнуті результати. Наприклад, у наукових та аналітичних роботах низки українських вчених (Л. Корнійчук, В. Макар та ін.) та простежується діяльність різних організацій світового українства в контексті мобілізації міжнародної підтримки України за різними напрямками та популяризації держави серед світової спільноти⁶⁶. Кейс-аналіз дозволяє оцінити, чому окремі кампанії (наприклад, щодо визнання Голодомору геноцидом або постачання важкого озброєння) набули глобального резонансу, тоді як інші залишилися локальними.

Окремим блоком методології є аналіз цифрових даних та практик, пов'язаних із онлайн-комунікацією. Українська діаспора активно використовує соціальні мережі X (раніше – Twitter), Facebook, Instagram, Telegram, TikTok тощо для координації акцій, поширення інформації, роботи з журналістами й політиками. Н. Мартинюк зазначав, що СКУ використовує свої медійні ресурси (сайт, соціальні мережі та ін.) для інформування про Україну (пам'ятні дати історії, культуру, події протистояння України російській агресії), при цьому він

⁶⁶ Корнійчук Л. Адвокатування та промоція України українством Австралії (на прикладі роботи Союзу Українських Організацій Австралії)...; Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії України...

також зауважив, що організації, які входять до мережі СКУ, також мають власні онлайн-спільноти⁶⁷.

Важливим елементом методології виступає також аналіз міжнародно правової та інституційної бази. Документи ООН, Ради Європи, Європейського Союзу, Міжнародної організації з міграції (МОМ), ОБСЄ формують не лише понятійне поле, а й нормативні рамки, у яких здійснюється діяльність діаспор. Вивчення доповідей ООН про міжнародну міграцію, звітів МОМ, резолюцій Європейського парламенту щодо взаємодії з діаспорами, документів Ради Європи з міжкультурного діалогу дозволяє показати, що адвокація діаспор відбувається не у вакуумі, а в межах міжнародних стандартів і з посиланням на

права людини, принципи участі громадянського суспільства й демократичного врядування.

Застосування зазначених методів у комплексі дає можливість створити цілісну картину адвокаційної діяльності діаспор. Кожен окремий підхід — системний, інституційний, мережевий, дискурсивний, історико-генетичний, кейс-стаді, аналіз цифрових даних та міжнародно-правових документів — фіксує певний зріз явища, але лише їхнє поєднання дозволяє наблизитися до розуміння повного масштабу й ефективності діаспорної адвокації. Саме інтегративний характер методології відповідає багатовимірності сучасних діаспорних процесів, у яких поєднуються питання ідентичності, безпеки, економіки, прав людини та інформаційної політики.

Практичне застосування окреслених методологічних підходів особливо наочно простежується на прикладі української діаспори. Системний аналіз дозволяє побачити, як діаспорні структури взаємодіють із урядами, парламентами, міжнародними організаціями, медіа й правозахисними об'єднаннями, формуючи широку коаліцію на підтримку України. Інституційний підхід дає можливість оцінити роль різних українських

⁶⁷ Мартинюк Н. Цифрова дипломатія Світового Конгресу Українців як чинник підтримки України та її популяризації в світі. *Травневі студії: збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. 2023. С. 181.

діаспорних організацій, що виконують функції репрезентантів громади у відносинах з урядовими структурами. Громадські організації закордонних українців, що були створені багато десятиків року тому (СКУ, УККА, КУК, Спілка української молоді та ін.), так само як і ті, що були створені відносно нещодавно, були і залишаються дієвим чинником самоорганізації закордонних українців, беруть активну участь у розробці брендингу України, підсилення тиску на іноземні уряди з метою допомоги Україні⁶⁸.

Історико-генетичний метод дозволяє показати, що сучасні адвокаційні практики української діаспори спираються на досвід попередніх десятиліть —

боротьбу за визнання незалежності України, зусилля із визнання Голодомору геноцидом. Метод кейс-стаді, у свою чергу, дає змогу детально проаналізувати такі знакові приклади, як кампанії щодо санкцій проти Росії, лобіювання рішень про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС чи постачання сучасних видів озброєнь. Нарешті, аналіз цифрових даних фіксує масштаб онлайн кампаній (#StandWithUkraine, #UAinNATO, #CallToAction), які стали важливою складовою формування глобальної підтримки України.

Отже, методологія дослідження діаспорної адвокації поєднує різні підходи та методи, кожен із яких відкриває певний вимір цього складного явища. У випадку України саме комплексність і міждисциплінарність дозволяють адекватно оцінити роль діаспори як актора публічної дипломатії. Завдяки цьому стає можливим не лише описати вже здійснені адвокаційні кампанії, а й виробити стратегії для майбутнього використання цього ресурсу в інтересах держави.

У контексті українських студій надзвичайно важливим є врахування підходів вчених і досліджень, підготовлених різними установами, які аналізують діаспору не тільки як етнокультурну спільноту, а й як політичного актора.

А. Атаманенко зазначала, що українська діаспора підтримала демократичні процеси в Україні наприкінці 1980-х рр., для західної діаспори

⁶⁸ Мазука Л. Закордонне українство в системі публічної дипломатії України... С. 193–194.

було важливим допомогти Україні стати повноцінним та повноправним членом світової спільноти⁶⁹. Вчена також вказала, що закордонні українці від початку 1990-х років сприяють налагодженню контактів політиків України з урядовими та бізнесовими колами країн поселення. Західна діаспора стимулювала Україну до відзначення і вшанування важливих річниць (Чорнобильської трагедії, Голодомору, створення Карпатської України та ін.)⁷⁰. В іншій науковій статті, А. Атаманенко перераховує форми діяльності закордонних українців з метою формування позитивного образу України та захисту її інтересів: 1) промоція

української культури та мистецтва; 2) підтримка та роз'яснення позиції України щодо подій, проблемних для України, в т. ч. щодо гібридної війни з Російською Федерацією, зовнішньої та внутрішньої політики України; 3) залучення громадськості країн-реципієнтів до гуманітарних та благодійних акцій; 4) участь у реалізації політики пам'яті, що демонструє тривалість української присутності в країнах-реципієнтах, підкреслює історичні та культурні зв'язки між Україною та цими державами; 5) робота з включення історії України в європейський та світовий історичний процес; 6) створення інституцій, що сприяли б промоції України та її культури; 7) популяризація української мови; 8) лобіювання інтересів України⁷¹.

В. Макар та М. Трофименко розглядали діаспору в контексті здійснення нею різних акцій публічної дипломатії та самостійного актора в дипломатії, звертаючи увагу на досвід діяльності різних українських організацій та громад у світі⁷².

П. Лисянський та В. Ястребова вивчали питання взаємозв'язку діаспор та національної безпеки з точки зору можливостей та викликів для України. Вони ведуть мову, що форми впливу діаспори на політичні процеси є різноманітними

⁶⁹ Атаманенко А. Україна і закордонне українство. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки*. 2013. Вип. 21. С. 11–12.

⁷⁰ Ibid. С. 14–15.

⁷¹ Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти... С. 60–61.

⁷² Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії України...; Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії...

(фінансова підтримка, інформаційна діяльність, культурна дипломатія, лобістська діяльність)⁷³. Дослідники підкреслюють, що діаспора стала мобілізатором міжнародної підтримки України, носієм демократичних цінностей і каталізатором інтеграційних процесів⁷⁴. Але вони вказують не забувати про ризики, оскільки деякі громади схильні підтримувати різні політичні сили в Україні, що може створювати напруження у внутрішньополітичних дискусіях⁷⁵.

Низку важливих досліджень було підготовлено науковцями Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка». Вони стосуються історії творення і сьогоденню українських громад у низці країн (Естонія, ПАР, Туреччина)⁷⁶. У цих працях також йдеться про можливості впливу українських громад. Цікавість викликає дослідження «Найкращі практики співпраці громадських організацій з місцевою владою для адвокації питань українських воєнних мігрантів» (особливо увагу привертають кращі практики взаємодії неурядових організацій з органами місцевого самоврядування для вирішення питань українських воєнних мігрантів)⁷⁷ і «Молодіжний громадський активізм українських мігрантів у країнах ЄС» (йдеться про інтеграцію українських громадських активістів, особливості їхньої громадської діяльності, взаємодію з іншими українцями, представниками різних національностей, органами влади країн проживання тощо)⁷⁸.

⁷³ Лисянський П., Ястребова В. Діаспора та національна безпека: можливості та виклики для України. *Актуальні проблеми політики*. 2025. Вип. 76. С. 31–32.

⁷⁴ Ibid. С. 32.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ключовська І., П'ятковська О., Долінська О., Гнатюк В. Громадотворення українців в Естонії. Результати дослідження. Львів, 2025. 111 с.; Ключовська І., П'ятковська О., Марусик Ю., Гойсан В., Жилич Х., Качур Дз. Українці Південно-Африканської Республіки: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження. Львів, 2020. 262 с.; Ключовська І., П'ятковська О., Марусик Ю., Черепенчук В., Манюк Х. Українці Туреччина: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження. Львів, 2022. 315 с.

⁷⁷ Найкращі практики співпраці громадських організацій з місцевою владою для адвокації питань українських воєнних мігрантів. Аналітичний звіт / Ірина Ключовська, Оксана П'ятковська, Ольга Долінська, Володимир Гнатюк. Львів, 2024. 88 с.

⁷⁸ Молодіжний громадський активізм українських мігрантів у країнах ЄС. Результати дослідження / І. Ключовська, О. П'ятковська, Ю. Марусик, В. Гойсан: Львів, 2020. 80 с.

Таким чином, українська наука пропонує широкий спектр підходів до дослідження діаспорної адвокації. Їхнє поєднання створює унікальну методологічну базу, яка дозволяє оцінити як внутрішню динаміку українських громад за кордоном, так і їхній реальний вплив на міжнародні відносини.

Важливо зазначити, що в українських дослідженнях методологія діаспорної адвокації тісно пов'язана з проблематикою національної

ідентичності, публічної та культурної дипломатій. Це означає, що методологія має включати також аналіз історико-ідентифікаційного виміру, адже адвокація ґрунтується не лише на політичних аргументах, а й на символічному капіталі пам'яті.

Методологічно важливо поєднувати кількісні й якісні підходи. З одного боку, кількісні методи (аналіз статистики протестних акцій, моніторинг медійної активності, вимірювання охоплення соціальних мереж) дозволяють оцінити масштаби адвокаційних кампаній. З іншого боку, якісні методи (інтерв'ю з лідерами діаспор, етнографічні спостереження, аналіз дискурсу) дають змогу проникнути у внутрішні механізми мобілізації й зрозуміти, як формується мотивація до участі в адвокаційних ініціативах.

У випадку України методологічні інструменти мають ще одну важливу особливість: вони повинні враховувати ситуацію воєнного стану та гібридних загроз. Це означає, що класичні методи дослідження адвокації необхідно адаптувати до умов, коли діаспора виступає не лише культурним чи політичним посередником, але й частиною інформаційного та гуманітарного фронту.

Узагальнюючи, можна констатувати, що методологія дослідження діаспорної адвокації в українській науковій традиції поєднує кілька рівнів аналізу: історичний (збереження пам'яті та ідентичності), політичний (вплив на уряди та парламенти), культурний (популяризація традицій та мистецтва), комунікативний (медійні та цифрові кампанії) та безпековий (протидія дезінформації). Такий комплексний підхід дозволяє максимально повно оцінити роль української діаспори у просуванні інтересів держави й створює наукове підґрунтя для вироблення практичних рекомендацій.

РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД АДВОКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІАСПОР

2.1. Класичні приклади адвокаційної активності

Світова історія діаспорної активності переконливо свідчить, що громади, розсіяні поза межами держави походження, можуть ставати впливовими акторами міжнародних відносин, здатними впливати на формування зовнішньополітичних рішень держав проживання, транснаціональних організацій і глобальної громадської думки. У працях Р. Брубейкера⁷⁹, Р. Коена⁸⁰, В. Сафрана⁸¹, Г. Шеффера⁸² та інших дослідників сформовано уявлення про «класичні» діаспори, які задають аналітичний стандарт для інтерпретації сучасних форм транснаціонального націоналізму.

Єврейська діаспора традиційно розглядається як парадигмальний приклад класичної діаспори, на основі якого В. Сафран вибудовує низку критеріїв діаспорності: міграція, травматичний розрив із батьківщиною, ідея повернення, збереження колективної пам'яті та солідарності, розвинуті інституції громади.⁷⁷ Саме єврейська спільнота однією з перших продемонструвала, як інституційно організована громада в країні проживання може впливати на зовнішню політику цієї держави щодо історичної батьківщини. Р. Коен, аналізуючи «глобальні діаспори», відносить єврейську спільноту до типу «жертвеної діаспори», наголошуючи, що досвід переслідувань і геноциду став джерелом потужного морального й політичного капіталу.

Після Другої світової війни й утворення держави Ізраїль 1948 року єврейська діаспора в США, Канаді та країнах Західної Європи розгорнула довготривалу адвокаційну діяльність, спрямовану на забезпечення міжнародного

⁷⁹ Brubaker R. The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. 2005. 28(1). P. 1–19.

⁸⁰ Cohen R. *Global Diasporas. An Introduction*. 3rd Edition. Routledge, 2023.

⁸¹ Safran W. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. Volume 1. Number 1. Spring 1991. P. 83–99.

⁸² Sheffer G. *Diaspora Politics: At Home Abroad*. Cambridge University Press, 2003.

визнання нової держави, гарантій її безпеки, а також на протидію антисемітизму. У США цю діяльність концентрували численні організації,

зокрема структури, які виконували функції професійного лобізму, аналітичних центрів і благодійних фондів. У теоретичній літературі така багатовимірна активність інтерпретується як рання форма діаспорної публічної дипломатії: єврейська громада поєднувала політичний тиск на уряд, роботу з медіа, університетським середовищем та культурною індустрією, формуючи сприятливий образ Ізраїлю в американському суспільстві. Фредерік Егер (Frederic Eger) вказував, що єврейська діаспора відіграла незмінну роль в існуванні та розвитку Держави Ізраїль з моменту її створення і до сьогодні, а відносини між діаспорою та державою характеризуються взаємною підтримкою та спільними культурними, економічними та політичними інтересами⁸³. Він зазначав, що внесок діаспори відіграв ключову роль у формуванні культурного та економічного ландшафту Ізраїлю, забезпечуючи важливу підтримку на початкових етапах формування держави та продовжуючи впливати на траєкторію її розвитку⁸⁴. Наприклад, американські євреї історично підтримували військову допомогу США Ізраїлю, яка має вирішальне значення для обороноздатності Ізраїлю, вони також активно впливають на дипломатичні відносини та міжнародну підтримку Ізраїлю⁸⁵.

Класичним прикладом адвокаційної спільноти вважається також ірландська діаспора. Масова еміграція, спричинена наслідками Великого голоду середини XIX століття, призвела до формування чисельної громади в США й Великій Британії, яка вже на початку XX століття відігравала помітну роль у політичному житті приймаючих держав. Завдяки електоральній вазі ірландці в США змогли перетворити підтримку руху за незалежність Ірландії та пізніше мирного врегулювання конфлікту в Північній Ірландії на елемент внутрішньополітичного порядку денного Вашингтона. Через мережі громадських об'єднань, парафій, культурних товариств та професійних спілок

⁸³ Eger F. Diaspora Jews, the Mother: Israel, the Baby. *The Times of Israel*. Apr 15, 2025. URL: <https://blogs.timesofisrael.com/diaspora-jews-the-mother-israel-the-baby/>

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

ірландська діаспора здійснювала тиск на політичні партії, органи влади й медіа, домагаючись підтримки обраних нею політичних сил та миротворчих ініціатив. Особливістю ірландського кейсу є поєднання «знизу-вгору» та «згори-вниз» форм впливу: з одного боку, масова мобілізація громади (марші, петиції, кампанії збору пожертв), з іншого – присутність політиків ірландського походження в ключових інституціях США, які інституційно транслиували інтереси діаспори. У цьому сенсі ірландська діаспора виступила не лише як етнічна спільнота, а як стійка політична клієнела, інтегрована в партійні структури держави проживання. Маріанна Марусинець звертала увагу на результативну роботу «Глобальної ірландської мережі» (Global Irish Network), яка відіграє допоміжну та консультативну роль і тісно співпрацює з посольствами і консульствами за кордоном, має багато важливих ініціатив: Ірландський економічний форум, «Програма глобальних ірландських контактів», «Підприємство Ірландії»⁸⁶.

Вірменська діаспора, сформована переважно внаслідок геноциду 1915 року в Османській імперії, є ще одним класичним прикладом діаспорної спільноти, що перетворила історичну травму на центральний елемент адвокаційної стратегії. Вірменська громада належить до діаспор, для яких питання визнання історичної несправедливості й увічнення пам'яті є ключовими мотивами політичної мобілізації. Починаючи з 1960-х років, вірменські організації в Європі та Північній Америці системно домагалися ухвалення резолюцій про визнання геноциду в національних парламентах, залучали юристів-міжнародників, правозахисні організації, використовували інструменти культурної дипломатії (музеї, меморіали, кінематограф, літературу) для формування глобального дискурсу про геноциди XX століття. І прикладів боротьби та адвокації зі сторони вірменської діаспори є досить багато. Вона звертається до міжнародних судів і це є скоординованою, злагодженою і добре продуманою дією, глобальною силою, яка об'єднує юристів, активістів і різних

⁸⁶ Марусинець М. Діаспоральна дипломатія ірландської діаспори США в епоху нової дипломатії. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2024. Vol. 8. С. 137–138.

союзників із усіх континентів⁸⁷. Приклад вірменської діаспори показує, що навіть попри зміни кордонів і політики, прагнення до справедливості за геноцид може тривати⁸⁸.

Єврейська, вірменська, африканська та інші історичні діаспори стали матрицею, за якою пізніше почали описувати себе й нові мігрантські спільноти, апелюючи до подібних понять «розсіяння», «повернення», «колективної пам'яті» та «транскордонної солідарності». Саме тому єврейський, ірландський та вірменський приклади не зводяться до окремих історичних сюжетів, а перетворюються на універсальні моделі діаспорної мобілізації.

2.2. Новітні кейси адвокаційної діяльності

На рубежі XX–XXI століть контекст діаспорної адвокації суттєво змінюється. Глобалізація, розвиток цифрових технологій, посилення ролі міжнародних організацій, поява нових форм транскордонної мобільності та транснаціоналізму створили умови для появи «нової хвилі» адвокаційних практик. Сучасні дослідження МОМ, зокрема «World Migration Report 2020» та «World Migration Report 2022», демонструють безпрецедентне зростання масштабів міжнародної міграції: за оцінками, чисельність міжнародних мігрантів перевищила 280 млн осіб, а частка населення, що проживає поза країною походження, стабільно зростає. У цьому контексті діаспоральні громади дедалі частіше розглядаються як ресурс розвитку та як суб'єкти зовнішньої політики⁸⁹.

Серед новітніх кейсів особливу увагу привертають албанська діаспора в контексті косовського питання, польська діаспора як чинник євроатлантичної інтеграції Польщі, індійська діаспора як один із найвпливовіших акторів

⁸⁷ Beyond borders: how the Armenian diaspora is pursuing genocide justice against Aliev without Armenia's help. *Armenian Genocide Museum of Canada*. August 13, 2025. URL: <https://armeniangenocidemuseum.ca/armenian-diaspora-nagorno-karabakh-war-crimes-genocide/>

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ World Migration Report 2020. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf; World Migration Report 2022. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022.pdf>

глобальної економіки та політики, а також численні африканські й азійські громади, що використовують адвокацію й лобізм для просування інтересів своїх держав.

Албанська діаспора, особливо косовські албанці в США, Німеччині, Швейцарії та інших країнах Західної Європи, стала важливим фактором у трансформації косовського питання з «локального етнічного конфлікту» на тему міжнародної безпеки. Узагальнення МОМ про конфліктно зумовлені потоки мігрантів і біженців у Європі в 1990-х роках дозволяють розглядати албанську діаспору як «мобілізовану громаду», що використовувала як формальні, так і неформальні канали впливу. Наприклад, підприємці діаспори розробляли політичні та культурні проекти, спрямовані на підвищення статусу Косова за кордоном (будівництво культурних центрів, освітні обміни, навчальні програми для діаспори)⁹⁰.

Албанські організації в країнах Північної Америки й Західної Європи працювали з парламентарями, урядами, правозахисними структурами, медіа, акцентуючи на системних порушеннях прав албанського населення та необхідності міжнародного втручання. Паралельно значну роль відігравали фінансові перекази й фонди солідарності, які підтримували політичні та воєнізовані структури на території Косова. Згодом, після запровадження міжнародної адміністрації, діяльність діаспори трансформувалася з підтримки збройного спротиву у лобіювання міжнародного визнання незалежності Косова в 2008 році.

Польська діаспора, чисельність якої, як йдеться на сайті Міністерства закордонних справ Польщі, налічує майже 20 мільйонів осіб⁹¹, відіграла важливу роль у формуванні міжнародного іміджу Польщі та підтримці її курсу на євроінтеграцію й вступ до НАТО. Історично польські громади в США, Канаді,

⁹⁰ Koinova M. Albanian Diaspora Mobilization for Kosovo Statehood, *Diaspora Entrepreneurs and Contested States* (Oxford, 2021; online edn, Oxford Academic, 22 Apr. 2021). URL: <https://academic.oup.com/book/39557/chapter>

Великій Британії та Німеччині формувалися внаслідок політичних і економічних міграцій XIX–XX століть. У другій половині XX століття вони стали активними акторами боротьби з комуністичним режимом у Польщі, а після 1989 року переорієнтувалися на підтримку демократичної трансформації й інтеграції до західних інституцій.

З погляду адвокації показовим є період підготовки Польщі до вступу в НАТО. Діаспорні організації в США, спираючись на електоральну вагу польської громади, розгортали кампанії на підтримку розширення Альянсу, проводили зустрічі з конгресменами, готували аналітичні записки, працювали з американськими think tanks, апелюючи як до безпекових аргументів (зміцнення східного флангу НАТО), так і до ціннісних (повернення Польщі до «сім'ї західних демократій»). Польська діаспора активно популяризує країну свого походження в світі. Наприклад, у Великій Британії «The New Polish Emigration» сприяє створенню позитивного образу Польщі та поляків, активно використовує в своїй діяльності інструментарій публічної дипломатії⁹².

Індійська діаспора посідає особливе місце серед новітніх кейсів. На відміну від багатьох «класичних» діаспор, що будували свої стратегії навколо травматичного досвіду (геноциди, окупація, вигнання), індійська спільнота XXI століття виступає як інструмент «позитивної» економічної та технологічної дипломатії. Висококваліфіковані фахівці в галузі ІТ, медицини, фінансів, науки, підприємці та інноваційні компанії не лише зміцнюють образ Індії як динамічної економіки, але й активно лобіюють інтереси Нью-Делі у сфері торговельних режимів, візової політики, безпекового партнерства.

У країнах Півночі (насамперед у США та Великій Британії) індійська громада активно використовує як формальні інструменти лобізму (політичні комітети дії, міжпарламентські групи дружби, аналітичні центри), так і культурну дипломатію: фестивалі, кіноіндустрію, йогу, гастрономію, релігійні практики. У поєднанні з потужними економічними зв'язками це дозволяє

говорити про індійську діаспору як про канал реалізації «м'якої сили» Індії на глобальному рівні.

Індійська діаспора є однією з найбільших у світі, тому вона стала одним із ключових елементів глобальної взаємодії та дипломатії країни. Враховуючи понад 32 мільйони осіб індійського походження та індійців-нерезидентів, розкиданих по всіх континентах, індійська діаспора відіграє важливу роль у формуванні зовнішньої політики, економічної дипломатії та культурного впливу Індії (грошові перекази, торгівля, стратегічні партнерства та ін.)⁹³. Індійська діаспора робить великий внесок через грошові перекази – понад 120 мільярдів доларів на рік, багато закордонних індійців інвестують у стартапи, нерухомість і торговельні підприємства, через Pravasi Bharatiya Divas і Overseas Citizenship of India, уряд заохочує інвестиції та інновації, що зумовлені діаспорою, висококваліфіковані фахівці сприяють передачі знань і технологій до Індії⁹⁴.

Суттєвий потенціал адвокації демонструють також численні африканські діаспори. Аналітичні матеріали African Diaspora Policy Center наголошують, що африканські громади у Європі й Північній Америці дедалі активніше переходять від ролі «джерела ремітенсів» до суб'єктів політики розвитку, безпеки та прав людини. Наголос робиться на тому, що діаспорні актори можуть впливати як на політики країн проживання (через участь у громадських кампаніях та консультаціях), так і на уряди країн походження, просуваючи реформи⁹⁵.

У сучасній науковій літературі окремий акцент робиться на тому, що діаспорна адвокація дедалі тісніше пов'язана з цифровими технологіями. Інтернет, соціальні мережі, платформи електронного урядування й онлайн інструменти петицій суттєво знизили поріг участі, дозволивши громадам швидко мобілізуватися довкола кризових подій, формувати глобальні інформаційні кампанії, створювати транскордонні коаліції.

⁹³ Role of Indian Diaspora in Foreign Policy. *NIMBUS. Academy for IAS*. Oct 11, 2025. URL: <https://www.nimbusias.com/role-of-indian-diaspora-in-foreign-policy/>

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ The Potential of Diaspora Advocacy and Lobbying / African Diaspora Policy Center (ADPC). 2016.

Таким чином, новітні кейси демонструють розширення тематичного й інструментального спектра діаспорної адвокації. Якщо класичні приклади концентрувалися навколо питань державності, визнання геноцидів, завершення конфліктів, то сучасні громади дедалі активніше працюють у площинах економічної дипломатії, розвитку, науки й освіти, цифрових прав, кліматичної політики тощо. Це створює важливий аналітичний фон для осмислення місця української діаспори в глобальній системі адвокаційних практик.

2.3. Інструменти та фактори ефективності адвокаційної діяльності

Ефективність адвокаційних кампаній діаспорних спільнот зумовлюється не лише чисельністю громади чи історичними обставинами її формування, а передусім тим, які інструменти вона застосовує і в якому політичному та нормативному середовищі функціонує. У сучасних дослідженнях діаспорної політики дедалі частіше йдеться про перехід від бачення діаспори як пасивної «спільноти емігрантів» до розуміння її як самостійного суб'єкта публічної дипломатії, здатного здійснювати вплив на політику держав проживання, країни походження і міжнародних організацій.

У методичних рекомендаціях щодо адвокаційної діяльності діаспорних структур підкреслюється, що адвокація є ширшим поняттям, ніж лобізм: вона охоплює не лише безпосередню взаємодію з органами влади, а й формування суспільної думки, просвітницькі кампанії, роботу з медіа та експертним середовищем. Лобізм у цьому контексті постає як один із інструментів адвокації, юридично врегульований і спрямований на вплив на конкретні рішення через зустрічі з посадовцями, подання аналітичних матеріалів, участь

у слуханнях. Відмінність між цими двома категоріями важлива для розуміння діаспорної активності: громада може здійснювати потужну адвокацію навіть за відсутності

39

формалізованого лобістського статусу, спираючись на моральний авторитет, медійну присутність та мобілізацію громадськості⁹⁶.

Однією з ключових передумов результативної адвокації є інституційна організованість діаспори. Досвід української, польської, індійської, африканських та інших громад демонструє, що створення «парасолькових» структур – конгресів, федерацій, координаційних рад – дозволяє консолідувати численні локальні ініціативи й представляти їхні інтереси на національному та міжнародному рівнях. У випадку українців подібну функцію виконують Світовий конгрес українців, Український конгресовий комітет Америки, Український канадський конгрес, які виступають легітимними партнерами для урядів держав проживання, інституцій ЄС, НАТО та інших міжнародних організацій.

Українські дослідники наголошують, що саме завдяки інституціоналізації діаспорного середовища закордонне українство поступово перетворилося на полісуб'єктну, складноорганізовану систему, здатну координувати свої дії з державними інституціями України та міжнародними партнерами.

Не менш важливим інструментом є розвиток власної аналітичної та експертної бази. Сучасні концепції публічної дипломатії виходять із того, що переконливість адвокаційних вимог значною мірою залежить від їхнього інтелектуального підґрунтя: емпіричних даних, наукових досліджень, порівняльного аналізу політик різних держав. Міжнародні організації, зокрема МОМ та Парламентська мережа з політики щодо діаспор, підкреслюють, що громади, які оперують достовірними статистичними матеріалами, картами міграцій, соціологічними опитуваннями, мають значно більші шанси бути почутими у процесі вироблення рішень.

У випадку української діаспори формування такої знаннєвої бази

забезпечується як силами державних інституцій, так і неурядових структур. Дослідження І. Ключковської, О. П'ятковської, Ю. Марусик та їхніх колег про

⁹⁶ Advocacy Toolkit for Diaspora Organizations...

українців у ПАР, Туреччині, Естонії, країнах ЄС фіксують соціально демографічний профіль спільнот, рівень їхньої інтеграції, участь у громадському й політичному житті⁹⁷. Узагальнення про українську діаспору та тимчасово переміщених осіб після 2022 року також створюють емпіричне підґрунтя для адвокаційних вимог щодо правового статусу, доступу до освіти, соціальних гарантій та ін.

Поряд із «важкою» експертною аналітикою істотну роль відіграє медійний та комунікаційний вимір. У дослідженнях публічної й культурної дипломатії підкреслюється, що «м'яка сила» реалізується не лише через офіційну дипломатичну діяльність, а й через культурні продукти, символічні практики та медійну репрезентацію. Діаспорні організації активно формують власний інформаційний простір: створюють друковані та електронні ЗМІ, радіо- й телепрограми, веб-сайти, інформаційні розсилки.

Особливу увагу дослідники приділяють феномену цифрової дипломатії. На прикладі Світового конгресу українців Н. Мартинюк показує, як використання соціальних мереж, онлайн-кампаній, відеоконтенту й інтерактивних форматів дозволяє діаспорі оперативно реагувати на кризові події, мобілізувати підтримку, вести міжнародну комунікацію⁹⁸. Кампанії на кшталт #StandWithUkraine, цифрові флешмоби, онлайн-марші солідарності, краудфандингові платформи, де значну частину донорів становлять саме представники діаспори, стали прикладом того, як нові цифрові інструменти змінюють масштаб і динаміку адвокаційних практик.

Міжнародні рекомендації з адвокації наголошують, що соціальні мережі забезпечують негайність, масовість і емоційну виразність послання, проте водночас роблять кампанії вразливими до дезінформації, інформаційних атак,

⁹⁷ Ключковська І., П'ятковська О., Марусик Ю., Гойсан В., Жилич Х., Качур Дз. Українці Південно-Африканської Республіки: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження. Львів, 2020. 262 с.; Ключковська І., П'ятковська О., Марусик Ю., Черепенчук В., Манюк Х. Українці Туреччина: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження. Львів, 2022. 315 с.; Ключковська І., П'ятковська О., Долінська О., Гнатюк В. Громадотворення українців в Естонії. Результати дослідження. Львів, 2025. 111 с.

⁹⁸ Мартинюк Н. Цифрова дипломатія Світового Конгресу Українців як чинник підтримки України та її популяризації в світі. *Травневі студії: збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. 2023. С. 180–183.

41

маніпуляцій бот-мереж. Тому ефективні діаспорні структури змушені поєднувати цифрову мобілізацію з професійною роботою з фактчекінгу, співпрацею з авторитетними медіа й експертами, вибудовувати власні стандарти комунікаційної етики. Саме такий підхід простежується у зусиллях СКУ та інших глобальних мереж, які не лише генерують інформаційні приводи, а й працюють над захистом своїх ресурсів від кібератак, як це фіксується у звітах про спроби атак із боку недружніх держав.

Важливим компонентом адвокації є економічний вимір. У дослідженнях міжнародних міграцій наголошується, що діаспорні спільноти давно перестали бути лише джерелом індивідуальних грошових переказів; дедалі частіше йдеться про інвестиції у спільні проєкти, підтримку освітніх, наукових, культурних програм, розвиткові ініціативи на рівні громад.

У сучасних концепціях публічної дипломатії діаспора часто розглядається як носій «м'якої сили» держави. М. Трофименко інтерпретує діаспору як об'єкт і суб'єкт публічної дипломатії: з одного боку, політика держави щодо закордонних співвітчизників формує міжнародний образ цієї держави, з іншого – самі громади розгортають дипломатичну активність, просуваючи інтереси батьківщини через культурні, освітні та громадські ініціативи⁹⁹. А. Ряса прямо характеризує українську діаспору як провідник української «м'якої сили» у світі¹⁰⁰, наголошуючи на значенні культурних, інформаційних, академічних і волонтерських проєктів, які створюють сприятливий фон для політичних рішень на користь України. Подібні висновки робить і В. Макар, аналізуючи діаспору як інструмент публічної дипломатії для впливу на зміст міжнародного дискурсу про Україну¹⁰¹.

Однак навіть найрозгалуженіший інструментарій буде малоефективним без сприятливого політичного контексту. У працях, присвячених

⁹⁹ Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. Т. 39. С. 92–101. ¹⁰⁰ Ряса А. Діаспора як провідник української м'якої сили у світі. *Грааль науки: міжнародний науковий журнал*. 2025. № 55. С. 242–247.

¹⁰¹ Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Вип. 18. С. 219–231.

42

транснаціоналізму, підкреслюється, що відкритість політичної системи держави проживання, розвинуті механізми участі громадянського суспільства, наявність інклюзивних каналів консультування з громадськими організаціями створюють «вікна можливостей» для діаспорної адвокації¹⁰². У демократичних країнах діаспорні структури можуть легально реєструвати лобістські організації, брати участь у діяльності громадських рад, виступати на парламентських слуханнях, ініціювати публічні дебати.

Водночас у державах із авторитарними чи гібридними режимами можливості для такої діяльності істотно звужені: там діаспорні об'єднання нерідко перебувають під наглядом або прямим контролем влади країни походження, а будь-які спроби автономної адвокації можуть трактуватися як загроза національній безпеці чи «зовнішнє втручання». У таких умовах навіть добре організовані громади змушені обмежуватися культурними та благодійними проєктами, а їхній політичний вплив залишається опосередкованим.

У цьому контексті важливими стають і внутрішні характеристики самих діаспорних громад. Успішні адвокаційні кампанії здійснюють ті спільноти, які одночасно міцно інтегровані у політичне й соціальне життя держави проживання та зберігають емоційний і нормативний зв'язок з батьківщиною. Надмірна замкненість громади у власному етнокультурному середовищі обмежує її здатність впливати на загальносуспільний дискурс, тоді як повна асиміляція призводить до втрати мотивації підтримувати державу походження. Саме баланс між цими полюсами – збереження ідентичності за одночасного

включення в суспільство країни проживання – забезпечує діаспорі переконливість у ролі посередника між двома політичними просторами.

У підсумку інструменти адвокаційної діяльності діаспор – інституційні структури, аналітичні ресурси, медійні та цифрові платформи, економічні механізми, культурні та освітні проєкти — набувають ефективності лише за

¹⁰² Toivanen M., Baser B. Second and Third Generation are Essential Peacebuilding Agents. URL: <https://www.icip.cat/perlapau/en/article/second-and-third-generation-are-essential-peacebuilding-agents/>

умови їхнього вписування у сприятливий політичний контекст і підкріплення стійкою ідентичністю та внутрішньою солідарністю громади. Світовий досвід, узагальнений у працях українських і зарубіжних дослідників, підтверджує, що саме поєднання цих чинників перетворює діаспору на реального суб'єкта міжнародних відносин, здатного здійснювати довготривалий вплив на формування зовнішньополітичних рішень, міжнародних норм і образу держави на глобальній арені.

Отже, інструменти адвокації діаспор можна поділити на класичні (лобістські організації, think tanks) та новітні (соціальні медіа, цифрові кампанії). Вони мають різну природу, але їхня ефективність зростає у разі комплексного застосування. Жодна діаспора не може покладатися виключно на один канал: успіх приходить тоді, коли поєднуються політичний лобізм, експертна легітимація, культурна дипломатія та сучасні цифрові комунікації.

Крім того, інструменти не діють у відриві від політичного середовища. В умовах сприятливого контексту навіть невелика громада може досягти значних результатів, тоді як у несприятливому середовищі навіть чисельна діаспора стикається з обмеженнями.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ЯК СУБ'ЄКТ АДВОКАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

3.1. Географія, структура та організаційні форми української діаспори

Українська діаспора є однією з найбільш у світі. Вона була сформована на основі кількох хвиль міграцій. Зазвичай дослідники ведуть мову про чотири міграційні хвилі, проте в зв'язку з подіями російсько-української війни можна зустріти інформацію про п'яту міграційну хвилю. А. Атаманенко писала, що українські хвилі міграції традиційно поділяють на «економічні» (перша та четверта) та «політичні» (друга і третя), при цьому зауваживши, що в питаннях лобіювання проблем українців батьківщини або ж практики різних форм участі в публічній дипломатії себе проявила кожна з них¹⁰³.

На сайті Міністерства закордонних справ України відзначено, що за межами держави проживає багатомільйонна українська громада: автохтонні українці, представники діаспори, які виїхали за кордон у кінці IX – протягом XX століття, а також українці нової хвилі міграції останніх десятиліть¹⁰⁴. Найбільш чисельні українські громади представлені в Канаді, США, Бразилії, Росії, Молдові, Аргентині, Казахстані, Білорусі, Чехії, Німеччині, Іспанії, Великій Британії, Узбекистані, Румунії та Польщі¹⁰⁵. Громади закордонних українців у різних країнах світу відрізняються кількісно, різною є історія їх формування, функціонування, ступінь інтеграції в суспільство країни поселення¹⁰⁶.

Анастасія Токарська є авторкою наукової статті про демографічні та соціокультурні характеристики української діаспори. В своїй роботі вона

¹⁰³ Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти... С. 59.

¹⁰⁴ Українська громада у державах світу. URL: <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/ukravinska-gromada/ukravinska-gromada-v-krayinah-svitu>

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти... С. 58.

проаналізувала соціокультурні характеристики української діаспори за 5 регіонами (за зразком поділу МЗС України на п'ять територіальних департаментів)¹⁰⁷. Вона вказала на загальні риси української діаспори в усіх цих

п'яти регіонах: 1) глобальна присутність та організаційна структура (українська діаспора представлена через різні організації, національні об'єднання, культурні центри, освіти установи тощо; такі організації як СКУ, КУК, Союз українських організацій Австралії координують і представляють інтереси українців на міжнародному рівні); 2) культурно-освітня діяльність (в багатьох державах функціонують українські школи, культурні центри, мовні курси тощо); 3) культурні заходи (українська діаспора активно організовує виставки, лекції, фестивалі, концерти та ін.); 4) гуманітарна допомога (велика частина української діаспори надає допомогу Україні); 5) діаспора активно бере участь у соціальних і політичних питаннях, представляючи інтереси українців на міжнародній арені та в країнах перебування, розвиваються українські громади в нових країнах (ПАР, Японія, Чорногорія, Марокко та ін.); 6) діаспора активно працює над збереженням національної ідентичності українців за кордоном завдяки різним формам діяльності¹⁰⁸.

Українські громади мають досить широку мережу власних організацій, об'єднань та осередків, які діють на рівні країн проживання, так регіонів, а також на глобальному (світовому). Найбільшою міжнародною організацією українських громад є Світовий конгрес українців (СКУ). Організація представляє інтереси понад 25 мільйонів українців через організовані громади у понад 80 країнах світу. СКУ має штаб-квартиру в Торонто, офіс Місії СКУ в Україні, тісно співпрацює з урядами, парламентами, міжнародними організаціями та партнерами громадянського суспільства в усьому світі¹⁰⁹. Виконавчий директор СКУ Роман Жила зазначав: «Від адвокації, об'єднання

¹⁰⁷ Токарська А. Демографічні та соціокультурні характеристики української діаспори. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2024. Т. 14. С. 195. ¹⁰⁸ Ibid. С. 206–207.

¹⁰⁹ Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025. С. 3. URL: https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2025/10/report_2025_ua.pdf

громад і розвитку шкільництва – усе, що ми робимо, відображає нашу спільну відданість Україні. Керуючись спільною метою та відповідальністю, наша

світова мережа перетворює єдність на відчутний результат. Це стратегічна та послідовна діяльність, укорінена в реальному досвіді»¹¹⁰. СКУ є глобальним голосом українського народу в усьому світі, визнаний Економічною та соціальною радою ООН, виступає за євроінтеграцію України, підтримує членство України в НАТО, працює з метою визнання Голодомору актом геноциду та з метою захисту прав людини і національних меншин¹¹¹.

Ще одна міжнародна організація пов'язана з діяльністю українського жіноцтва – Світова федерація українських жіночих організацій (СФУЖО). Організація була заснована в 1948 році, отримала акредитацію в Департаменті публічної інформації ООН (нині Департамент глобальних комунікацій) в 1990 р., консультативний статус у Економічній і соціальній раді ООН в 1993 р. та членство при ЮНІСЕФ у 1997 р., об'єднує мережу з-понад 30 країн світу¹¹².

Серед інших важливих «парасолькових» організацій можна назвати Європейський конгрес українців (ЄКУ, можна зустріти іншу аббревіатуру – ЕКУ), Конгрес українців Канади (КУК), Український конгресовий комітет Америки (УККА).

УККА діє з 1940 року. Це одна з найстаріших і найвпливовіших структур української діаспори у США, що має власні комітети з питань освіти, культури та ін. УККА об'єднує майже 30 національних українсько-американських організацій під керівництвом Національної ради УККА. Організація є однією із засновників the Central and East European Coalition, яка координує національні етнічні організації, що представляють понад 20 мільйонів американців¹¹³.

¹¹⁰ Ibid. С. 4.

¹¹¹ Про СКУ. *Офіційний сайт Світового Конгресу Українців (СКУ)*. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>

¹¹² Про нас. *Офіційний сайт Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО)*. URL:

<https://www.wfuwo.net/>

¹¹³ What is UCCA. *Official website of Ukrainian Congress Committee of America (the UCCA)*. URL:

<https://ucca.org/about/>

У Канаді ключову роль відіграє Конгрес українців Канади (КУК) який має

широку мережу провінційних рад і тісно співпрацює з урядом Канади. КУК веде лік своєї історії також із 1940 року. Організація є голосом української громади Канади, об'єднує усі національні, провінційні та місцеві організації українських канадців, очолює, координує та представляє інтереси однієї з найбільших етнічних громад Канади (1,4 млн), відіграє важливу роль у формуванні соціального, економічного та політичного ландшафту Канади¹¹⁴.

У Європі активно діють Європейський конгрес українців («парасолькова» організація), Об'єднання українців у Польщі, Об'єднання українських організацій у Німеччині, Конгрес українців Естонії, Об'єднання українців у Франції та багато ін. Вони не лише захищають права національних меншин, але й просувають актуальні політичні питання, зокрема, підтримку України в умовах російської агресії.

Порівнюючи організаційні форми української діаспори в різних регіонах світу, можна відзначити, що вони мають як спільні риси, так і унікальні особливості, зумовлені історичним та політичним контекстом. Найвищий рівень інституційної організованості демонструють громади Північної Америки. Тут сформувалася багаторівнева система: від парафій і локальних товариств до загальнонаціональних координаційних структур (УККА, КУК) і глобальних організацій на кшталт СКУ. КУК є показовим прикладом такої вертикалі, оскільки він включає провінційні ради, координує діяльності багатьох організацій української громади в різних куточках Канади, представляє інтереси громади на загальнонаціональному рівні. Саме завдяки цій структурованості українського життя Канада стала одним із світових лідерів у підтримці України після 1991 року. У США, де діє УККА, організаційна модель має дещо інший характер. Якщо в Канаді переважає культурно-освітня діяльність, то у США сильніше виражена політична адвокація. УККА активно працює з Конгресом і

¹¹⁴ About UCC. Who We Are. *Official website of the Ukrainian Canadian Congress*. URL: <https://www.ucc.ca/aboutucc/>

Державним департаментом, домагаючись ухвалення резолюцій і законодавчих ініціатив, вигідних Україні.

Європейський простір характеризується більшим розмаїттям моделей. У країнах Центральної та Східної Європи українські організації нерідко виступають як національно-культурні товариства, які водночас виконують і функцію захисту прав меншин. Товариство української культури в Угорщині чи Союз українців у Румунії (СУР) та ін. працюють у правовому полі, яке надає національним меншинам можливість представляти свої інтереси у парламентах і місцевих органах влади. Наприклад, Парламент Румунії призначив депутата, Віцепрезидента СКУ в регіоні Східної Європи, голову СУР Миколу-Мирослава Петрецького головою парламентської групи дружби з Україною¹¹⁵. Інший приклад – голова Національного конгресу українців Молдови (НКУМ) увійшов до складу Національної комісії Молдови з європейської інтеграції, яку очолює Президент країни¹¹⁶. У Західній Європі громади більшою мірою зосереджені на питаннях трудової міграції та інтеграції. Українські організації в Німеччині, Італії, Португалії створюють культурні осередки, суботні школи, парафії, які стають центрами збереження ідентичності та соціальної підтримки нових мігрантів.

Латинська Америка, де українські поселення з'явилися ще наприкінці XIX століття, має власну специфіку. У Бразилії, зокрема у штаті Парана, громада зберігає сильну релігійну ідентичність, що об'єднує українців навколо греко-католицьких парафій. В Аргентині українські організації активно працюють у культурній сфері, організовуючи фестивалі, мистецькі виставки, освітні програми. Однак політична активність тут менш виражена і помітна, ніж у Північній Америці чи Європі. Це пояснюється як географічною віддаленістю, так і меншою чисельністю громади. Хоча українські громади в Латинській Америці

¹¹⁵ Віцепрезидент СКУ очолив парламентську групу дружби Румунія – Україна. *Офіційний сайт СКУ*. 26 березня 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/viceprezydent-sku-ocholyv-parlamentsku-hrupu-druzhyby-rumuniia-ukrayina/>

¹¹⁶ Молдова включила Дмитра Лекарцева до Нацкомісії з євроінтеграції. *Офіційний сайт СКУ*. 14 листопада 2025.

в силу власних можливостей активно працюють над адвокацією інтересів України. Наприклад, колишній очільник Українсько-бразильської центральної репрезентації Віторіо Соротюк був співорганізатором першого в історії виступ Посла України в Законодавчій асамблеї бразильського штату Парана¹¹⁷.

Австралійська та новозеландська діаспори відзначаються високим рівнем культурної самоорганізації. Українські громади в Сідней, Мельбурні, Брісбені створили низку організацій, серед яких Союз українських організацій Австралії (СУОА). Він координує діяльність місцевих осередків і співпрацює з урядом Австралії у питаннях підтримки України. Особливу увагу приділяють культурній спадщині: танцювальні ансамблі, хори, школи українознавства формують позитивний імідж українців серед місцевого населення. СУОА активно працює з метою популяризації України, пропагує українську мову, історію, культуру, освіту і науку, спорт, сприяє проведенню Здвигів (тобто зібрань) українців Австралії¹¹⁸. Крім того, СУОА допомагає налагоджувати і розвивати австралійсько-українські економічні зв'язки, сприяє створенню австралійсько-українських парламентських груп на рівні штатів і на федеральному рівні, надає допомогу для України в боротьбі з російським агресором (фінансова допомога, політична адвокація та лобіювання тощо)¹¹⁹.

Релігійні організації традиційно виконують функцію ядра громади. Українська греко-католицька церква (УГКЦ) і православні парафії стали осередками не лише релігійного, але й національно-культурного життя. У Канаді та США УГКЦ має розгалужену мережу єпархій, які підтримують школи, бібліотеки, молодіжні та жіночі організації.

Культурно-освітні інституції, зокрема суботні школи, бібліотеки, молодіжні товариства, стали ключовим механізмом передачі національної ідентичності наступним поколінням. На всій території Канади діє безліч

¹¹⁷ Віторіо Соротюк організував перший виступ посла України в асамблеї бразильського штату Парана. Офіційний сайт СКУ. 17 лютого 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vitorio-sorotiuk-orhanizuvav-pershyi-vystup-posla-ukrayiny-v-asamblei-brazylskoho-shtatu-parana/>

¹¹⁸ Корнійчук Л. Адвокатування та промоція України українством Австралії (на прикладі роботи Союзу Українських Організацій Австралії)... С. 220–221.

¹¹⁹ Ibid. С. 223–226.

українських суботніх шкіл, де вивчають українську мову, літературу, історію та традиції. У США подібні заклади функціонують під егідою УККА й окремих громадських організацій. У Європі суботні школи часто створюються силами українських громад або трудових мігрантів і виконують ще й функцію інтеграції дітей у нове суспільство.

Взаємодія діаспори з Україною має тривалий характер. У різні періоди історії вона здійснювалася у формах культурного обміну, фінансової допомоги, політичного лобіювання. Після здобуття незалежності у 1991 році ця співпраця отримала новий імпульс.

Однак важливо відзначити й проблеми, які постають перед українською діаспорою. Однією з них є розрив між старими емігрантськими громадами, що мають усталені організації та інститути, і новими мігрантами, які часто залишаються поза межами цих структур. Це породжує питання репрезентативності: чи може традиційна діаспорна еліта повноцінно представляти інтереси нових хвиль міграції?

Іншим викликом є збереження єдності у багатонаціональних країнах. У США та Канаді українська громада складається з кількох поколінь емігрантів, що мають різний рівень знання мови й різні пріоритети. Старші покоління орієнтуються на збереження традицій, тоді як молодші більше інтегровані у місцеве суспільство. Це створює потребу у пошуку нових форм діяльності, здатних поєднати різні групи.

Незважаючи на ці труднощі, структура української діаспори поєднує культурний, освітній, релігійний і політичний виміри, створюючи цілісний механізм збереження ідентичності та просування інтересів України за кордоном. Завдяки цьому українська громада спроможна виступати не лише носієм культурної пам'яті, але й активним учасником міжнародних політичних процесів.

3.2. Форми адвокаційної діяльності української діаспори

Адвокаційна діяльність української діаспори у світі відзначається комплексністю та багатовекторністю, адже вона охоплює політичний,

51

інформаційний, культурний і гуманітарний виміри. У різні історичні періоди акценти змінювалися залежно від обставин, проте незмінним залишалося головне завдання – представлення інтересів України на міжнародній арені та захист прав українців за кордоном.

Однією з найбільш впливових форм є політичне лобіювання, що здійснюється як на рівні окремих держав, так і на рівні міжнародних організацій. УККА і КУК стали ключовими структурами, завдяки яким українське питання неодноразово виходило (і продовжує з'являтися) на порядок денний для розгляду в органах влади різного рівня цих країн. Зокрема, діяльність УККА сприяла ухваленню резолюцій Конгресу США про визнання Голодомору геноцидом українського народу, а також виділенню фінансової та військової допомоги Києву у 2014–2025 роках. Подібну роль відігравав КУК, завдяки якому Канада стала однією з перших держав, що офіційно визнали незалежність України у 1991 році, а в подальші десятиліття виступала надійним союзником Києва в питаннях євроатлантичної інтеграції.

Глобальним координатором політичної адвокації виступає СКУ. При ньому діють спеціальні проєкти та програми, які допомагають розв'язувати важливі для розбудови українських громад у світі та підтримки України питання. Наприклад, Мережа нащадків Голодомору, ініціативи #UniteWithUkraine, «Energize Ukraine»¹²⁰. СКУ організовує та бере участь у дискусіях, експертних панелях та інших заходах, які стосуються актуальних питань зовнішньої політики України та поширення знань про Україну в світі, працює з метою підвищення обізнаності про Голодомор 1932–1933 рр. у світі та його визнання актом геноциду іноземними урядами та парламентами, інформує міжнародне товариство про події в Україні, протидіє дезінформації та ін.¹²¹. Серед досягнень СКУ в напрямі адвокації в 2025 році можна назвати: 1)

скасування російських пропагандистських заходів в Італії та Португалії; 2) парламентські резолюції в

¹²⁰ Мартинюк Н. Напрями публічної дипломатії Світового конгресу українців задля поліпшення іміджу України у світі (1991–2024 рр.)... С. 924–925.

¹²¹ Ibid. С. 927–928, 930.

Канаді, Німеччині та Австралії на підтримку повернення викрадених дітей; 3) залучення експертів діаспори до планування ЄС з відновлення української енергетики; 4) медіа-партнерства з The National та Al Arabiya, що розширили голос України на Близькому Сході¹²².

Результативність адвокації світового українства можна простежити на рівні діяльності українських громад у різних регіонах світу про що свідчать звіти регіональних віцепрезидентів СКУ. Наприклад, основним напрямом адвокції на Африканському континенті є тема повернення українських насильно депортованих дітей, також налагоджено співпрацю між українськими та південноафриканськими експертами для адвокації тем атомної безпеки та деокупації Запорізької АЕСС, підтримки реформи ООН та притягнення до відповідальності за порушення прав людини та військові злочини¹²³. Інший приклад – у 2025 р. у регіоні Південно Східної Європи найактивніше адвокація здійснювалася у Хорватії через зустрічі з парламентарями, міністрами та лідерами громадського суспільства, результатами яких стали офіційні звернення та підвищили видимість питань України¹²⁴.

Політичне лобіювання української діаспори демонструє приклад системності й довготривалої стратегії, адже воно поєднує роботу з урядовцями, парламентарями та міжнародними структурами з інформаційним та культурним впливом.

Не менш значущою є інформаційно-медійна діяльність. Якщо у XX столітті головними інструментами залишалися друковані видання й радіо, то у XXI столітті провідну роль відіграють цифрові медіа та соціальні мережі. Українські громади організовували інформаційні кампанії, спрямовані на формування позитивного образу України та протидію дезінформації. Після 2014 року, і особливо в 2022 році, з'явилися численні ініціативи з метою привернення уваги до України та надання їй

підтримки. Завдяки інформаційним платформам і співпраці з провідними ЗМІ українська діаспора змогла донести до міжнародної аудиторії меседжі про агресію проти України, необхідність санкцій проти Росії та потребу у військово-гуманітарній допомозі. Таким чином, інформаційні кампанії стали інструментом

¹²² Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025... С. 7.

¹²³ Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025... С. 22.

¹²⁴ Ibid. С. 25.

мобілізації міжнародної громадської думки, яка впливає на урядові рішення. Не варто забувати, що закордонні українці мають власні медіа за кордоном (газети, журнали, телеканали, спілкуються з іноземними журналістами, видають різного роду інформаційно-аналітичні матеріали), де доносять правдиву інформацію про стан подій в Україні («The Ukrainian Weekly», «Свобода», «Час і події», «Болгарські вісті», в США діє Українська національна інформаційна служба (УНІС), в Канаді – Інформаційне бюро України)¹²⁵.

Культурна дипломатія є ще одним важливим каналом, через який діаспора здійснює адвокаційну діяльність. Завдяки фестивалям, виставкам, концертам, показам українських фільмів та ін. громади формують позитивний імідж України як європейської держави з багатою культурною спадщиною. У Канаді, США, Німеччині, Польщі та Австралії регулярно відбуваються українські культурні фестивалі, які відвідують десятки тисяч людей. Через такі заходи формується міжкультурний діалог, а українська культура інтегрується у культурний простір приймаючих суспільств. Оксана Розумна розглядала українських експатріантів як ресурс іміджевої політики та культурної дипломатії. Вона зазначала, що досить тривалий час потужним провайдером промоції культури України виступають українські громади. Крім того, дослідниця звертала увагу, що в 2013–2015 рр. молодими експатріантами, інтегрованими у бізнес та освіту, з глобальним світоглядом, знаннями іноземних мов і високими компетенціями, було засновано за кордоном близько 50 нових волонтерських рухів¹²⁶.

Велику роль відіграють також релігійні організації, особливо Українська греко-католицька церква, що не лише зберігає духовну ідентичність, але й активно

підтримує культурні ініціативи. Саме церква в багатьох країнах стала осередком громадської активності, об'єднавши громаду навколо культурних і освітніх проектів.

Гуманітарна та фінансова допомога становить практичний вимір адвокації. Якщо у 1990-х роках діаспора допомагала Україні у становленні державних

¹²⁵ Грачевська Т., Ахмаджанова Д. Роль української діаспори у підтримці України в умовах російської агресії... С. 111–112.

¹²⁶ Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи... С. 16.

інституцій і розвитку освіти, науки та культури, то з початком гібридної агресії в 2014 році масштаби підтримки значно зросли. Українські громади в США, Канаді, багатьох країнах Європи та інших регіонах світу створювали фонди допомоги українській армії, переселенцям і постраждалим від війни.

Юлія Богуславська відзначала, що українська діаспора створює розсіяну інфраструктуру безпеки без танків та адміністрації, але з мережами підтримки, фінансами й політичним впливом¹²⁷. Вона ж вказувала, що у Канаді, Німеччині, США, а також у Польщі українці створюють політичне лобі, яке впливає на рішення урядів, адже громадські організації, фонди й групи волонтерів діють як альтернативні міністерства закордонних справ і оборони (залучають допомогу, висвітлюють стан справ в Україні, протидіють російським наративам)¹²⁸.

Таким чином, форми адвокаційної діяльності української діаспори є різноманітними й взаємопов'язаними. Політичне лобіювання забезпечує системний вплив на уряди та міжнародні організації, інформаційні кампанії створюють глобальний дискурс навколо України, культурна дипломатія формує позитивний імідж і зміцнює міжкультурні зв'язки, а гуманітарна допомога надає відчутний матеріальний ефект. Разом вони утворюють комплексний механізм, який робить українську діаспору одним із найефективніших суб'єктів зовнішньої підтримки держави. У цьому проявляється її подвійна функція: з одного боку, як інституції збереження національної ідентичності, а з іншого – як інструмент глобальної публічної дипломатії, що впливає на рішення урядів і міжнародних організацій.

3.3. Українська діаспора під час російсько-української війни (2014–2025)

Після 2014 року і до сьогодні, в період коли Україна бореться з російським агресором, можна чітко простежити діяльність української діаспори як досить впливового суб'єкта в міжнародних відносинах. Анексія Криму, події на

¹²⁷ Богуславська Ю. Українська діаспора як інструмент геополітики. *Sestry. Шлях додому*. URL: <https://www.sestry.eu/statti/ukrayinska-diaspora-yak-instrument-geopolitiki>

¹²⁸ Ibid.

Донбасі, повномасштабне вторгнення в 2022 році стимулювали безпрецедентну мобілізацію українських громад за кордоном, що проявилася у політичній адвокації та лобізмі, масштабних інформаційних кампаніях, гуманітарній допомозі та активізації цифрових форм допомоги.

Одним із ключових напрямів стала адвокація санкційної політики щодо Росії. У Канаді, США та країнах Європейського Союзу українські громади організовували мітинги, петиції, зустрічі з парламентарями та представниками урядів, наполягаючи на рішучій реакції міжнародної спільноти на порушення міжнародного права. У Канаді особливо КУК співпрацює із урядом у питаннях впровадження персональних санкцій і посилення тиску на Росію. Водночас у США УККА виступає ініціатором регулярних звернень до Конгресу щодо прийняття пакетів допомоги Україні та підтримки законодавчих рішень на користь зміцнення української безпеки. Щодо української діаспори в Європі, то на сучасному етапі її зусилля спрямовані на: 1) протидію російському впливу; 2) роботу з європейськими політиками, які можуть вплинути на закриття компаній, що працюють в Росії, на збільшення постачання зброї Україні, на збільшення фінансової допомоги Україні; 3) організацію концертів українських виконавців, демонстрації українських фільмів та ін. для знайомства європейців із історією та культурою України; 4) знайомство українців, які тимчасово перебувають у Європі, з культурою і традиціями країн, де вони проживають,

організацію безоплатних екскурсій та безоплатних курсів вивчення мови; 5) допомогу українським спортсменам, митцям, які перебувають у Європі як тимчасові переселенці¹²⁹. Ця діяльність суттєво вплинула на ухвалення низки документів, що посилили позиції України на міжнародній арені.

Важливу роль відіграло також лобіювання питань міжнародного права і прав людини. СКУ регулярно готує звернення до ООН, Ради Європи та ОБСЄ щодо документування злочинів Росії, порушень прав людини в окупованих

¹²⁹ Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення. Дослідження... С. 70.

Криму та на Донбасі. Саме такі ініціативи сприяли включенню української проблематики до порядку денного міжнародних організацій.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році масштаби адвокації української діаспори значно зросли. У Берліні, Лондоні, Варшаві, Нью Йорку, Оттаві й десятках інших міст відбулися масові демонстрації на підтримку України, багато з яких стали найбільшими в новітній історії цих країн. Наприклад, в зв'язку з третіми роковинами повномасштабної війни в 2025 р. СКУ координував загальносвітову акцію підтримки України. Як повідомлялося на офіційному сайті організації, українці та друзі України провели 1123 події в 78 країнах світу¹³⁰.

Інформаційний вимір адвокації набув безпрецедентної динаміки. Кампанії #StandWithUkraine, #StopRussianAggression та ін., які отримали мільйони поширень у соціальних мережах, значною мірою координувалися саме активістами діаспори. В Європі українська діаспора проводить велику інформаційну та культурно-просвітницьку роботу, щоб протистояти дезінформації та розвінчувати поширені штучні міфи¹³¹. Масштабними є акції, які організовують українські громади з нагоди Дня Незалежності України. Вони є платформою для адвокації та лобіювання, адже до таких подій досить часто долучаються іноземці, в тому числі представники влади. Наприклад, у 2024 р.

акції та фестивалі з нагоди цієї дати відбулися за участі політиків, дипломатів, членів урядів і голів місцевих рад у сотнях міст: від Австралії до Канади, від США до Балі, всієї Європи та Південної Америки¹³². Систематично проводяться акції українськими громадами на рівні країн їхнього проживання. Наприклад, у 2024 р. Об'єднання українців у Франції мітингувало в Парижі за вступ України

¹³⁰ Кампанія «Stand With Ukraine»: СКУ дякує за єдність. *Офіційний сайт СКУ*. 27 лютого 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/stand-with-ukraine-u-sviti-vidbuvaetsia-ponad-1000-akcii-onovliuietsia/> ^{††} Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення. Дослідження... С. 72.

¹³² Адвокація для України: як світові громади відзначили День Незалежності. *Офіційний сайт СКУ*. 26 серпня 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/advokaczia-dlia-ukrayiny-yak-svitovi-hromady-vidznachyly-den-nezalezhnosti/>

до НАТО. До цієї акції долучилося близько 150 осіб: українці, французи, представники місцевої влади¹³³.

Поряд з інформаційними кампаніями особливо важливою стала гуманітарна діяльність діаспори. У перші місяці 2022 року українські організації у США, Канаді, Німеччині, Польщі та інших країнах світу зібрали десятки мільйонів доларів на підтримку цивільного населення та ЗСУ. Схожу роль у США відігравали різні організації. Візьмемо до прикладу Razom for Ukraine, яка працює за п'ятьма програмними напрямками: Razom Heroes (надання життєво необхідної допомоги рятувальним і медикам на передовій), Razom Health (зміцнення сучасної системи охорони здоров'я для обслуговування українців зараз і в подальшому), Razom Relief (інвестує в українські громадські організації, які надають допомогу вразливим верствам населення), Razom Advocacy (просуває законодавство та політику задля перемоги України) та Razom Connect

(відзначає та просуває українські голоси через освіту, волонтерство та мистецтво)¹³⁴. Вони дозволяють надавати гуманітарну допомогу українцям, розвивати адвокаційну діяльність та культурну дипломатію в США¹³⁵.

Значного політичного значення набула адвокація питань постачання

Україні озброєнь, гуманітарної підтримки, засудження агресії проти України, підтримки територіальної цілісності та суверенітету, євроінтеграційного та євроатлантичного курсів України. У 2022–2025 роках українські громади у світі проводили численні акції під парламентами й урядовими будівлями, ініціювали звернення до депутатів, організовували публічні дискусії та інформаційні платформи¹³⁶.

¹³³ #UkraineInNATO: українці Франції мітингували в Парижі. Офіційний сайт СКУ. 8 липня 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/ukraineinnato-ukrayinci-franczii-mitynhuvaly-v-paryzhi/> ¹³⁴ Програми. Razom навчає, активізує і доставляє. Офіційний сайт Razom for Ukraine. URL: <https://www.razomforukraine.org/ua/programs-ua/>
¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Діаспора в Канаді закликає надати Україні більше зброї та посилити санкції проти Росії. Укрінформ. 20.11.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/4060694-diaspora-v-kanadi-zaklikae-nadati-ukraini-bilse-zbroi-ta-posiliti-sankcii-proti-rosii.html>; Media Vechir. Понад тисяча заходів – як українська діаспора світу святкувала День Незалежності. *Вечір*. 26 серпня 2025. URL: <https://vechir.media/ponad-tysyacha-zahodiv-yak-ukrayinska-diaspora-svitu-svyatkuvala-den-nezalezhnosti/>; Петренко К. Як діаспора і світ підтримують Україну у визвольній боротьбі проти Росії. *Новинарня*. 04.03.2022. URL: <https://novynarnia.com/2022/03/04/yak-diaspora-i-svit-pidtrymuyut-ukrayinu-u-vyzvolnij-vijni-proti-rosiyi/>

У контексті подальшої еволюції української діаспорної адвокації після 2022 року особливо помітним стало посилення взаємодії між громадськими організаціями українців за кордоном та офіційними структурами України. Після початку повномасштабної війни комунікація між Міністерством закордонних справ України, дипломатичними установами та діаспорними середовищами стала більш регулярною та системною, що дозволило збільшити ефективність міжнародних адвокаційних кампаній. Наприклад, у 2025 р. делегації СКУ регулярно проводили зустрічі з міністрами, дипломатами та Президентом України. Такі зустрічі сприяють перетворенню впливу діаспори на політичну підтримку та партнерства у відновленні¹³⁷. Візити представників СКУ до України в 2024–2025 рр. поєднували адвокацію з програмним моніторингом (підтримка Захисників, регіональні зустрічі, освіта, співпраця з МОМ, українськими ГО тощо). Таким чином, зміцнюється здатність СКУ спрямовувати ресурси діаспори туди, де вони найефективніші¹³⁸. Чинний Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга під час своїх офіційних візитів до зарубіжних держав запровадив гарну традицію обов'язкових зустрічей з українськими громадами, а також відіграє важливу роль співпраці МЗС України зі світовим українством. У серпні 2025 р. він провів

робочу зустріч із делегацією СКУ на чолі з лідером організації Павлом Гродом. Глава МЗС України подякував СКУ за послідовну підтримку України, адвокаційну діяльність і привернення уваги іноземних урядів до необхідності спільних дій у боротьбі проти російської агресії та досягнення справедливого і сталого миру¹³⁹. Окремо він подякував за допомогу, яку СКУ зібрав для України з початку повномасштабного вторгнення – понад 75 мільйонів доларів США в межах ініціативи «Unite With Ukraine»¹⁴⁰.

Діяльність у межах вищезазначеної ініціативи є дійсно вражаючою, адже охоплює не лише збір коштів від донорів, а й і взаємодію з іншими організаціями та фондами. Наприклад: 1) у співпраці з фондами «Повернись живим», Saint Javelin та

¹³⁷ Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025... С. 10.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Андрій Сибіга зустрівся з представниками Світового Конгресу Українців, який зібрав вже понад 75 млн доларів допомоги для України. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 25 серпня 2025. URL: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-zustrivsyia-z-predstavnikami-svitovogo-kongresu-ukrayinciv-yakij-zibrav-vzhe-ponad-75-mln-dolariv-dopomogi-dlya-ukrayini>

¹⁴⁰ Ibid.

Adore Creative було передано 80 мобільних кисневих концентраторів SAROS 3000 для Корпусів «Азов» і «Хартія» Національної гвардії України; 2) спільно з Canada Ukraine Foundation, канадською благодійною організацією Help Us Help, ГО Veteran Hub у Києві було запущено новий проєкт із підтримки ветеранів; 3) за співпраці з Фундацією Maple Норе було передано 30 мобільних систем життєзабезпечення MOVES SLC та багато ін.¹⁴¹.

Суттєвим напрямом стала також інституціоналізація діаспорного впливу на політичні рішення окремих держав, що особливо помітно у США та Канаді. Українські громади у цих країнах стали одним з ключових чинників підтримки відповідних законодавчих ініціатив щодо військової та фінансової допомоги Україні, оскільки їхні кампанії забезпечували системний тиск на представників влади. У цих процесах важливу роль відіграє здатність організованих громад мобілізувати політичну увагу, створюючи широкий суспільний консенсус щодо підтримки України (детальніші відомості про таку діяльність можна знайти в

інформаційних дайджестах УККА, розміщених на сайті організації в рубриці «Новини»)¹⁴².

Водночас важливою сферою діяльності української діаспори стала участь у міжнародних медійних дискусіях, що розширила вплив українського наративу у глобальному інформаційному просторі. Після 2022 року медійні ініціативи, які здійснюють активісти діаспорних спільнот, були спрямовані на протидію російській дезінформації, підсилення теми воєнних злочинів та необхідності довгострокової підтримки України. Лідери СКУ неодноразово давали інтерв'ю для українських і міжнародних медіа, де розповідали про діяльність закордонних українців із метою підтримки України, російські злочини в Україні, розвінчували фейки тощо. Актуальну добірку таких матеріалів можна знайти в рубриці «Медіа» на офіційному сайті СКУ¹⁴³.

¹⁴¹ Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025... С. 13.

¹⁴² Українська діаспора у США вимагатиме біля Білого Дому запуску ленд-лізу для України. *Політика і культура*. 13.01.2023. URL: <https://www.pic.com.ua/ukrainska-diaspora-s-ssha-vymahatyme-bilia-biloho-domu-zapusku-land-lizu-dlia-ukrainy/>; Recent Email Updates. *Official website of the UCCA*. URL: <https://ucca.org/email-updates/> ¹⁴³ СКУ в медіа. *Офіційний сайт СКУ*. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/media-3/>

Дуже важливим стало залучення українських громад до дискусій щодо майбутнього системи безпеки у Європі. Після 2022 року українська діаспора стала активним учасником публічних дискусій про гарантії безпеки для України, реформу європейських інституцій, а також про відповідальність Росії за міжнародні злочини. Виступаючи на конференціях, форумах і круглих столах, представники діаспори змогли забезпечити системне представлення української позиції, зміцнюючи тим самим міжнародну підтримку і сприяючи появі відповідних рекомендацій чи іншого роду документів. Адвокаційна діяльність СКУ як представника глобальної української діаспори сприяла тому, щоб Україна залишалася пріоритетом для світових лідерів і міжнародних організацій. Завдяки своїм мережам, що охоплюють громади на місцях, СКУ працював задля мобілізації міжнародної підтримки, зміцнення України всередині та підсилення української ідентичності у всьому світі¹⁴⁴. Серед ключових форумів до яких

долучився СКУ в 2025 р.: 1) Генеральна асамблея ООН (участь у Міжнародній коаліції за повернення українських дітей та у Саміті Кримської платформи); 2) Мюнхенська конференція з безпеки (зустрічі з європейськими та північноамериканськими посадовцями щодо допомоги в сфері безпеки та оборони); 3) саміти НАТО та G7 (адвокація щодо визнання Росії державою-спонсором тероризму); 4) Конференція з відновлення України в Римі (підтримка України та її членства в ЄС і НАТО) та ін.¹⁴⁵.

У 2014–2025 роках українська діаспора стала активним учасником міжнародного політичного процесу, здатним впливати на рішення урядів, міжнародних організацій і суспільної думки. Її діяльність продемонструвала, що діаспорні спільноти можуть відігравати роль не лише культурних чи громадських осередків, а й повноцінних суб'єктів міжнародної політики, здатних мобілізувати суспільства приймаючих країн на підтримку України. Саме це стало однією з основ формування глобальної коаліції на підтримку України у боротьбі проти російської агресії.

¹⁴⁴ Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025... С. 6.

¹⁴⁵ Ibid.

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

4.1. Проблеми взаємодії держави та діаспори

Взаємодія України з власною діаспорою залишається одним із ключових факторів успішності зовнішньої політики та розвитку публічної дипломатії, проте цей процес супроводжується низкою проблем, які значно ускладнюють використання потенціалу закордонних громад у просуванні національних інтересів. Незважаючи на очевидні досягнення у співпраці, особливо після 2014 року та після повномасштабного російського вторгнення в 2022 році, питання

ефективності діаспорної адвокації часто впирається у наявність інституційних і комунікаційних бар'єрів, а також у фінансово-організаційні труднощі.

Першим суттєвим викликом є інституційна роз'єднаність державних органів, відповідальних за співпрацю з діаспорою. В Україні тривалий час не існувало єдиного координаційного центру, здатного системно вибудовувати діалог із громадами за кордоном. У різні періоди цю функцію виконували Міністерство закордонних справ, окремі підрозділи при Кабінеті Міністрів. Зокрема великі сподівання покладалося на Міністерство національної єдності України, яке проіснувало досить недовго. Проте відсутність стабільної інституційної бази призводила до дублювання функцій та браку стратегічного бачення. Лише після початку російсько-української війни у 2014 році було зроблено спроби створити сталі механізми координації, однак і досі ці інститути залишаються недостатньо ефективними. МЗС України працює над створенням Стратегії глобального українського простору, де кожен українець або українка відчуватимуть себе частиною глобальної української родини, допомагатимуть батьківщині на шляху до перемоги та у відбудові, а також багатимуть

62

повернутися згодом додому¹⁴⁶. Створення глобального українського простору та взаємодія в ньому вбачається за трьома основними векторами: 1) зміцнення ідентичності та максимальне запобігання асиміляції українців за кордоном; 2) безпосередній захист і лобіювання українських інтересів у світі; 3) залучення світових українців до реформування України та її відновлення¹⁴⁷.

Окремо варто пригадати, що в різний час в Україні діяли різні нормативно правові акти, які регулювали відносини із закордонними українцями, зокрема, програми співпраці із закордонними українцями. Першу таку програму було прийнято в 1996 р., а останню в 2018 р. На сьогодні подібні програми не реалізуються¹⁴⁸, хоча фінансування українських громад надалі здійснюється через МЗС в рамках спеціальних бюджетних програм.

Другим бар'єром є комунікаційні проблеми. Україна часто орієнтується на традиційні канали комунікації – офіційні дипломатичні представництва,

культурні центри, тоді як нові діаспорні спільноти, особливо ті, що сформовані мігрантами у країнах ЄС після 2014 року, віддають перевагу неформальним і цифровим каналам, зокрема соціальним мережам і волонтерським ініціативам. Це породжує дисбаланс між «старими» організаціями, які мають офіційне визнання держави, і «новими» громадами, що діють у більш горизонтальних мережах.

Не менш важливим є питання фінансового забезпечення. Значна частина діаспорних організацій функціонує на основі членських внесків та добровільних пожертв, що обмежує їхні можливості реалізовувати масштабні проекти. Україна лише частково фінансує діяльність культурно-освітніх центрів, тоді як більшість адвокаційних кампаній здійснюється виключно за рахунок ресурсів громади. Це призводить до нерівномірності розвитку: громади у США чи Канаді, які мають

¹⁴⁶ МЗС доопрацьовує стратегію створення глобального українського простору – посол. *Укрінформ*. 21.04.2024.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3854989-mzs-doopracovue-strategiu-stvorennja-globalnogo-ukrainskogo-prostoru-posol.html>

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Атаманенко А. Закордонне українство в зовнішньополітичній стратегії України: нормативно-правова база. *Духовна та культурна спадщина української діаспори в освітньому процесі сучасної школи: матеріали Всеукраїнського круглого столу (17 листопада 2022 р., м. Луцьк)*. Луцьк, 2022. С. 10.

більший фінансовий потенціал, спроможні вести системну роботу, тоді як менш чисельні організації у Португалії чи Італії або ж країнах із числа т. зв. «Східної діаспори» часто обмежені лише локальними ініціативами через свої більш скромні фінансові ресурси. Якщо порівнювати з іншими державами світу, то Україна звісно не вкладає значних фінансових ресурсів і розвиток власної діаспори, проте все ж певна фінансова допомога надається. З метою реалізації державної політики у сфері підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України, МЗС щорічно формує План заходів реалізації бюджетної програми 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами

України», у частині співпраці з закордонними українцями¹⁴⁹. До цього Плану заходів можуть подавати свої пропозиції українські громадські організації за кордоном, які співпрацюють із закордонними дипломатичними установами України та зареєстровані відповідно до законодавства держави перебування (на проведення за кордоном науково-освітніх заходів за участю закордонних українців, надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для забезпечення випуску періодичних видань, підготовки теле- і радіопрограм та ін.)¹⁵⁰.

Організаційні труднощі також пов'язані з фрагментацією самої діаспори. Історично українські громади формувалися внаслідок різних міграційних хвиль, що призвело до розбіжностей у світоглядних орієнтаціях, політичних пріоритетах і навіть рівнях володіння українською мовою. Старі громади у Канаді чи США мають потужні інституції, але нерідко залишаються консервативними у формах діяльності, тоді як нові хвилі мігрантів прагнуть до більш сучасних і швидких методів адвокації.

¹⁴⁹ Реалізація бюджетної програми. Підтримка зв'язків зі світовим українством та окремі питання гуманітарної взаємодії. 17 липня 2024. URL: <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/realizaciya-byudzhetnoyi-programi> ¹⁵⁰ Ibid.

Серед проблем взаємодії варто згадати й недостатню залученість діаспори у формування зовнішньополітичної стратегії України й безпосередньої політики взаємодії держави та діаспори. Хоча у державних документах неодноразово декларувалася важливість діаспорного чинника, практичні механізми залучення представників закордонних громад до вироблення політики залишаються слабкими. Представники СКУ, УККА, КУК та ін. організацій закордонного українства періодично беруть участь у міжнародних форумах під егідою МЗС, проте їхня роль радше дорадча, ніж реальна. Соціологічні опитування показують, що в українських діаспорних спільнотах існують різні тенденції і бачення щодо взаємодії з державою. Наприклад, частина незадоволена роботою МЗС України в сфері співпраці з діаспорою, дехто звертає увагу, що Україна чи

не єдина держава в світі, яка не надає жодної допомоги своїй діаспорі, представники нової діаспори стверджують, що МЗС повинно розробити концепцію співпраці з діаспорою в різних країнах, а сама діаспора повинна брати участь у розробці подібного¹⁵¹. Звісно, що з такими думками можна посперечатися, адже на сучасному етапі Україна більше уваги приділяє власній діаспорі. А в оновленій структурі МЗС України було передбачено створення окремого департаменту світового українства та гуманітарної співпраці¹⁵².

Ще однією проблемою є асиміляційні процеси, що особливо помітні серед молодших поколінь. Вони швидко інтегруються у суспільства країн перебування, часто втрачаючи інтерес до українських питань. Це обмежує можливості для довгострокової адвокації, адже без оновлення діаспорних структур за рахунок молоді їхня діяльність ризикує зійти нанівець. Водночас держава не має достатньо програм, спрямованих на підтримку молодіжних організацій за кордоном. Крім того, в сучасних умовах є ймовірність, що українська діаспора розшириться за рахунок біженців. В свою чергу МЗС України неодноразово наголошувало про критичну важливість збереження

¹⁵¹ Лапшина І., Чех М., Василиця О. Держава – діаспора: паралельні світи чи партнери із розвитку України? (на прикладі української діаспори у Великобританії та Польщі). *Наукові перспективи*. 2021. № 10 (16). С. 148–149.

¹⁵² МЗС України впроваджує зміни до структури. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 08 липня 2025. URL: <https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-vprovadzhuye-zmini-do-strukturi>

національної ідентичності українців за кордоном, особливо в умовах швидкої асиміляції людей, яких вона змусила покинути свої домівки, а також про те, що надзвичайно важливо тримати зв'язок з українцями, щоб вони відчували, що держава дбає про них¹⁵³.

У сукупності ці проблеми свідчать про наявність структурних і функціональних бар'єрів, які заважають повноцінному використанню потенціалу діаспори. Вони проявляються у трьох основних площинах: інституційній (браку сталих органів координації та фінансування), комунікаційній (недостатній діалог між державою й громадами, а також усередині самої діаспори) та ресурсній (обмежене фінансове забезпечення та

людські ресурси). Подолання цих труднощів є необхідною передумовою для подальшого розвитку адвокаційного потенціалу українських громад у світі, оскільки без ефективної взаємодії з державою навіть найбільш активні ініціативи не матимуть стійкого результату.

Додатковим викликом є питання прозорості та ефективності використання ресурсів. Частина активістів діаспори зауважує, що відсутність єдиного механізму контролю за витратою коштів ускладнює координацію між громадами і веде до дублювання ініціатив. Це стає особливо помітним у кризові моменти, коли десятки організацій збирають кошти для допомоги Україні, проте не завжди узгоджують свої зусилля між собою чи з урядовими структурами. Внаслідок цього виникає ризик нераціонального використання ресурсів і зниження довіри серед донорів.

Ще однією важливою проблемою є недостатня інтегрованість діаспори у систему стратегічних комунікацій держави. Хоча Міністерство закордонних справ України у активно просуває Стратегію публічної дипломатії, у якій діаспора визнавалася важливим актором¹⁵⁴, практичні механізми залишилися слабкими. Чинна Стратегія розрахована на 2021–2025 роки. Очевидно, що вона

¹⁵³ Мар'яна Беца: Українці за кордоном роблять вагомий внесок у наближення нашої спільної перемоги. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. 17 грудня 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/maryana-beca-ukrayinci-za-kordonom-roblyat-vagomij-vnesok-u-nablizhennya-nashoyi-peremogi>

¹⁵⁴ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. 2021–2025... С. 25.

потребує оновлення і врахування викликів часу, звісно що з аналізом попередньої взаємодії із закордонними українцями в плані популяризації України в світі, визначення недоліків такої роботи в минулому та шляхів її покращення в майбутньому. Посольства часто обмежуються культурними акціями або урочистостями, не забезпечуючи належної координації адвокаційних кампаній із громадами.

Варто згадати й проблему внутрішньої конкуренції між організаціями. У багатьох країнах світу існує кілька великих українських структур, які нерідко конкурують між собою за увагу державних органів та донорів. Це явище має як

позитивні, так і негативні сторони: з одного боку, конкуренція стимулює активність, з іншого – призводить до розпорошення зусиль. Особливо це відчутно у США, де поряд із УККА діє низка інших впливових організацій, які не завжди координують свою діяльність. Подібна ситуація спостерігається і в Європі, зокрема у Польщі чи Німеччині, де одночасно функціонують кілька діаспорних об'єднань. Саме тому в цьому контексті важливим є злагоджена діяльність координаційних надбудов закордонного українства на глобальному, регіональному та національному рівнях (СКУ, ЕКУ, УККА, КУК, СУОА та ін.).

До цього додається й складність адаптації до нових умов міжнародного середовища. Діаспора, яка традиційно орієнтувалася на друковані медіа, громадські акції та роботу з парламентарями, часто повільно реагує на потребу використання цифрових інструментів. Молодші покоління українців за кордоном активно використовують соціальні мережі як інструмент комунікації, проте не завжди знаходять підтримку серед старших поколінь, які керують традиційними організаціями. Хоча ця складність по-різному вирішується в залежності від конкретної країни, регіону або окремо взятої громади. У цьому контексті вже йдеться про явище «цифрової діаспори», особливості якого треба розглядати окремо.

Таким чином, проблеми взаємодії держави та діаспори у сучасних умовах мають комплексний характер. Вони поєднують інституційні бар'єри, комунікаційні розриви, фінансову нерівність і організаційну фрагментацію.

67

Попри значний потенціал українських громад за кордоном, відсутність сталих механізмів координації та підтримки з боку держави створює ризик втрати унікальних можливостей для адвокації на міжнародній арені. Подолання цих бар'єрів вимагає стратегічного підходу, який має включати як зміцнення інституційної бази в Україні, так і підтримку діаспорних структур у країнах перебування, а також створення спільних механізмів комунікації та прозорого фінансування.

4.2. Можливості підвищення ефективності адвокаційної діяльності

Розвиток адвокаційного потенціалу української діаспори є ключовим завданням сучасної зовнішньої політики України. Якщо в попередніх десятиліттях основними завданнями діаспори були збереження національної ідентичності та підтримка культурної спадщини, то з початком російсько-української війни адвокаційна діяльність вийшла на перший план, адже саме від неї залежить формування міжнародного порядку денного та збереження уваги до українського питання. Водночас ефективність цієї діяльності значною мірою визначається здатністю громади адаптуватися до нових умов, використовувати сучасні інструменти дипломатії та співпрацювати з міжнародними структурами. Сьогодні можна виокремити три головні напрями підвищення ефективності адвокаційної діяльності: цифровізація комунікацій, залучення молодих поколінь та розвиток партнерств із ключовими міжнародними організаціями.

Цифрова дипломатія стала одним із головних інструментів публічної дипломатії у XXI столітті, і діаспорні громади не є винятком. Якщо ще на початку 2000-х років головними засобами донесення українських наративів за кордоном залишалися друковані видання та локальні культурні заходи, то після пандемії COVID-19 весь світ масово перейшов у віртуальний простір. Аби не втратити зв'язок між собою, закордонні українці також почали масово користуватися цифровими технологіями і перенесли свої заходи у віртуальну площину. Кампанії у соціальних мережах, створення аналітичних платформ,

68

блогерських ініціатив і цифрових архівів стали не лише способом збереження національної ідентичності, але й інструментом політичного впливу. Приклад кампанії #StandWithUkraine продемонстрував, що навіть без централізованої координації мільйони повідомлень у Twitter, Facebook чи Instagram здатні створити міжнародний інформаційний тиск на політиків і суспільства. Завданням діаспорних структур є не лише участь у цих кампаніях, але й розробка власних стратегій цифрової дипломатії, які включатимуть координацію з офіційними органами України, співпрацю з міжнародними

фактчекінговими організаціями та залучення експертів у сфері кібербезпеки. СКУ активно діє у цифровій площині, протидіє антиукраїнській пропаганді та фейкам. Неодноразово сайт (та дочірні веб-ресурси) головної організації світового українства піддавався хакерським атакам. Наприклад, у 2024 р. СКУ та «Unite With Ukraine» відбили кібератаку з Росії, Китаю та Ірану¹⁵⁵. А роком раніше зловмисники створили копію англомовного сайту СКУ, де під виглядом матеріалів до Саміту НАТО для українських громад розповсюджували шкідливі файли¹⁵⁶.

Цифровізація відкриває й нові можливості для мобілізації ресурсів. Створення спеціальних платформ допомагає в популяризації України та об'єднання зусиль закордонних українців із різних держав світу. Такі платформи можуть бути спеціалізованими. Наприклад, «Ukraine Science Diaspora». Цей ресурс має за мету об'єднати зусилля українських вчених різних хвиль міграції для відбудови та розвитку України, сприяти інтеграції українських дослідників до світової наукової спільноти¹⁵⁷.

Завдяки платформам краудфандингу діаспора здатна оперативно збирати кошти на гуманітарні та військові потреби України (як-от сайти «Unite With Ukraine» та «Energize Ukraine»), а також на адвокаційні кампанії. Зокрема функції донату на підтримку України доступні на сайтах більшості організацій

¹⁵⁵ СКУ та Unite With Ukraine відбили кібератаку з Росії, Китаю та Ірану. 4 листопада 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/sku-ta-unite-with-ukraine-vidbyly-kiberataku-z-rosii-kytaiu-ta-iranu/> ¹⁵⁶Ibid.

¹⁵⁷ Офіційний сайт «Ukrainian Science Diaspora». URL: <https://ukrdiaspora.nauka.gov.ua/uk/>

українських громад у світі. Водночас розвиток цифрової дипломатії вимагає від діаспорних організацій підготовки кадрів, здатних працювати у сфері SMM, PR та медіа-менеджменту. Це означає потребу у створенні навчальних програм для активістів і волонтерів, що допоможе підвищити якість та професійність інформаційних кампаній.

Другим напрямом підвищення ефективності адвокаційної діяльності є залучення молоді та нових поколінь мігрантів. Однією з головних загроз для діаспори завжди залишалася асиміляція, яка призводить до поступової втрати

національної ідентичності та зменшення політичної активності громад. Проте сьогодні молодь може стати не слабкою ланкою, а головним ресурсом для відновлення та модернізації діаспорних структур. Молодіжні організації та студентські об'єднання у Європі стали ініціаторами багатьох кампаній на підтримку України, яка бореться з російською агресією. Вони організовували флешмоби, благодійні концерти, інформаційні акції в університетах, що дозволяло залучати широку міжнародну аудиторію до українського питання. Важливість роботи з молоддю було чітко усвідомлена на рівні СКУ, тобто на рівні найбільшої організації світової української спільноти. У 2025 р. на вшанування пам'яті відомого в діаспорі українця Стефана Романіва було створено Фундацію молодіжного лідерства. Це утворення має власний веб ресурс на якому вказано, що мета Фундації надати можливості та навички молодим українським лідерам і організаціям по всьому світу, щоб вони могли впроваджувати зміни та зміцнювати українські спільноти¹⁵⁸. Фундація пропонує спеціалізовані освітні програми та стажування для розвитку лідерських навичок, взаємодії зі спільнотою та глибшого пізнання України та її культури, а також сприяє створенню глобальної мережі української молоді для обміну досвідом та реалізації спільних проєктів¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Про нас. *Офіційний сайт Фундації молодіжного лідерства пам'яті Стефана Романіва*. URL: <https://youthleadershipfoundationuwc.com/uk/about>

¹⁵⁹ Ibid.

Для України важливо не лише підтримувати такі ініціативи, але й створювати спеціальні програми співпраці з молодіжними діаспорними структурами. Це можуть бути грантові конкурси на реалізацію інформаційних кампаній, підтримка культурно-освітніх проєктів, створення спільних освітніх програм між українськими університетами та університетами країн перебування.

Окрему увагу слід приділити новим хвилям мігрантів, які після 2014 року значно збільшили чисельність українців у Європі. Ці громади ще не мають усталених організацій, але вони демонструють високий рівень мобілізації у

кризових ситуаціях. Трудові мігранти та біженці організовують потужні акції протесту, кампанії зі збору гуманітарної допомоги, інформаційні ініціативи, активно проводять культурні заходи (читання поезій, покази українського кіно на воєнну тематику та ін.)¹⁶⁰. Завданням держави та т. зв. «старих» діаспорних структур є інтеграція цих нових груп у загальну систему, аби уникнути фрагментації та забезпечити максимальну ефективність.

Третім напрямом є розвиток партнерств із міжнародними структурами. Українська діаспора має значний потенціал у цій сфері, адже її організації вже мають досвід співпраці з ООН, ЄС, НАТО, МОМ та іншими інституціями. Активно на майданчиках міжнародних організацій працюють СКУ та СФУЖО, оскільки вони мають акредитацію при окремих комісіях у системі ООН, спеціальних представників при міжнародних організаціях.

Співпраця з Європейським Союзом відкриває широкі можливості для українських громад у Європі. Вони можуть брати участь у програмах «Горизонт Європа», «Креативна Європа», Erasmus+, що дозволяє не лише залучати фінансування, але й створювати стійкі мережі контактів. Участь у таких програмах перетворює діаспору з локального культурного актора на транснаціонального партнера. Українські громади у світі вже неодноразово брали участь в адвокаційних кампаніях про підтримку вступу України до НАТО¹⁶¹. Інституційне закріплення

¹⁶⁰ Куцай Т. Сучасні історії української діаспори в Європі (інтерв'ю з Богданом Райчинцем, очільником Європейського конгресу українців). *Справжні історії*. 2024. URL: <https://surl.li/dgogls> ¹⁶¹ Світовий Конгрес Українців оголошує про глобальну адвокаційну кампанію #UkraineInNATO. *Офіційний сайт СКУ*. 25 червня 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovij-kon%d2%91res-ukra%d1%97nczivogoloshu%d1%94-pro-globalnu-advokacijnu-kampaniyu-ukraineinnato/>

такої співпраці через створення постійних дорадчих груп при структурах НАТО могло б стати наступним кроком у розвитку діаспорної адвокації. МОМ та інші міжнародні організації, які працюють у сфері міграційної політики, також можуть стати важливими партнерами. Українські громади мають унікальний досвід інтеграції мігрантів, який може бути використаний у рамках міжнародних програм. Це підвищить легітимність діаспори як актора міжнародних відносин і

водночас дозволить залучати додаткові ресурси для реалізації адвокаційних кампаній. Наприклад, у 2025 р. було повідомлено, що українська діаспора відіграватиме стратегічну роль у відновленні України завдяки заснуванню Глобального альянсу із залучення діаспори до відбудови України, який підтримує МОМ¹⁶².

Отже, підвищення ефективності адвокаційної діяльності української діаспори можливе завдяки поєднанню трьох стратегічних напрямів: розвитку цифрової дипломатії, залучення молодих поколінь та інституційного партнерства з міжнародними організаціями. Усі вони потребують системної державної підтримки, адже без належної координації з боку України навіть найактивніші громади ризикують залишатися ізольованими у своїх ініціативах. Як слушно зазначає Алла Атаманенко, майбутнє української діаспори визначатиметься не лише її внутрішнім потенціалом, але й здатністю держави інтегрувати цей потенціал у власну зовнішньополітичну стратегію [7, с. 289].

4.3. Вбудовування діаспорної адвокації в зовнішньополітичну стратегію України

Сучасні виклики, з якими стикається Україна, вимагають переосмислення ролі діаспори у системі зовнішньої політики. Якщо у попередні десятиліття діяльність закордонних громад розглядалася передусім як елемент культурного та гуманітарного співробітництва, то нині стає очевидним, що їхній

¹⁶² Нова платформа для діаспори за підтримки МОМ сприятиме відновленню України. *ІОМ. Україна*. 17 липня 2025. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/nova-platforma-dlya-diaspory-za-pidtrymkoy-mom-spryvaytyme-vidnovlennyu-ukrayiny>

адвокаційний потенціал має бути інтегрований у стратегічне планування дипломатичної діяльності держави. В умовах війни та глобальної конкуренції за увагу міжнародної спільноти, діаспора може виступати не лише партнером, але й ключовим суб'єктом публічної дипломатії, здатним посилювати вплив України на глобальні процеси.

Вбудовування діаспорної адвокації у зовнішньополітичну стратегію потребує створення інституційних механізмів. Важливою є діяльність Національної комісії з питань закордонних українців при Кабінеті Міністрів України, яка займається оформленням і видачею посвідчення закордонного українця¹⁶³. На першому рівні це передбачає розширення функцій Міністерства закордонних справ України, яке має виступати координатором співпраці з діаспорними структурами. Створення і розвиток діяльності департаменту світового українства та гуманітарної співпраці в структурі МЗС, про що згадувалося раніше, сприятиме посиленню взаємодії із закордонним українством¹⁶⁴. Не менш важливою є підтримка зі сторони МЗС України заходів, які сприятимуть посиленню діалогу між Україною та закордонними українцями. Наприклад, схожа подія відбулася 26 червня 2025 року – круглий стіл «Там, де б'ється українське серце», який організували Державне підприємство «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв» (ДП «ГДІП») за підтримки Фонду Ганнса Зайделя в Україні, МЗС України, Центру публічної дипломатії Дипломатичної академії України, Асоціації Подружжів українських дипломатів, Інституту досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара Національного університету «Острозька академія» та Західноукраїнського університету¹⁶⁵. Цей захід об'єднав в межах одного діалогового майданчику представників українських громад за кордоном, органів

¹⁶³ Національна комісія з питань закордонних українців при Кабінеті Міністрів України. *Підтримка зв'язків зі світовим українством та окремі питання гуманітарної взаємодії*. 11 листопада 2025. URL: <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/nacionalna-komisiya-z-pitan-zakordonnih-ukrayinciv> ¹⁶⁴ МЗС України впроваджує зміни до структури. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*... ¹⁶⁵ Круглий стіл «Там, де б'ється українське серце»: діалог із закордонним українством. *Офіційний сайт ДП «ГДІП»*. URL: <https://gdip.com.ua/news/kruglyj-stil-tam-de-byetsya-ukrayinske-sercze-dialog-iz-zakordonnym-ukrayinstvom>

державної влади, українського дипломатичного корпусу, дослідників питань діаспори та фахівців у сфері публічної дипломатії¹⁶⁶.

На другому рівні важливо забезпечити постійну участь представників діаспори у формуванні зовнішньополітичного порядку денного. Це може відбуватися через систематичне залучення представників української діаспори

до роботи дорадчих рад при МЗС та різних парламентських комітетів, що діють при Верховній Раді України. У 2021 р. директора Представництва СКУ в Україні Сергія Касянчука (нині Місію СКУ в Україні очолює Андрій Шевченко) було обрано до складу Громадської ради при МЗС України¹⁶⁷.

Третім напрямом є інтеграція діаспори у систему публічної дипломатії. Поєднання зусиль державних інституцій і громадських структур дозволяє створити ефективний механізм впливу на міжнародну громадську думку. Діаспора має ресурс довіри у країнах перебування, адже її представники інтегровані у місцеві суспільства, володіють мовою та культурним кодом. Використання цього ресурсу у рамках публічної дипломатії України дозволить державі досягати більшого впливу, ніж лише через офіційні дипломатичні канали. Однак, про закордонних українців у сучасній Стратегії публічної дипломатії України (розрахованій на 2021–2025 рр.) йдеться небагато¹⁶⁸. Тому державі потрібно більше переосмислити вагу української діаспори з метою покращення власного іміджу на міжнародній арені та закріпити це у відповідних документах.

Важливою складовою є й формування спільних комунікаційних стратегій. Необхідно посилити наративи для зовнішньої комунікації, які б поєднували офіційні меседжі України та адвокаційні кампанії громади. Прикладом може слугувати кампанія #StandWithUkraine, яка отримала глобальний резонанс в останні роки.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Структура. Склад Громадської ради при МЗС України обраної у 2021 році. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 05 грудня 2019. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/gromadskosti/gromadska-rada-pri-mzs-ukrayini/struktura>

¹⁶⁸ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. 2021–2025... С. 25.

Досвід інших країн демонструє, що інтеграція діаспори у зовнішню політику приносить значні результати. Ізраїль протягом десятиліть використовував підтримку єврейської діаспори у США для забезпечення фінансової, військової та політичної допомоги. Вірменська діаспора завдяки

адвокаційним кампаніям домоглася визнання геноциду 1915 року у десятках країн. Ірландська громада у США сприяла залученню Сполучених Штатів до мирного процесу в Північній Ірландії. Україна може скористатися цими прикладами для формування власної стратегії, яка б поєднувала культурний, політичний та економічний виміри діяльності діаспори.

Ще одним аспектом є створення системи стимулів для активізації громад. Це може включати податкові пільги для підприємців українського походження, які інвестують у розвиток адвокаційних проектів, грантові програми для культурних та інформаційних ініціатив, а також запровадження спеціальних державних нагород і відзнак для активістів діаспори, які працюють у напрямі адвокації (поки схожу практику відзначення українців та іноземців, які розбудовують українську діаспору в світі та обстоюють інтереси України використовує СКУ, вручаючи свою найвищу нагороду – Медаль святого Володимира). Такі кроки не лише підвищать мотивацію, але й сприятимуть формуванню відчуття належності до єдиного державного проекту.

Таким чином, вбудовування діаспорної адвокації у зовнішньополітичну стратегію України має базуватися на трьох ключових засадах: інституційне закріплення політики щодо діаспори, інтеграція громад у систему публічної дипломатії та формування спільних комунікаційних стратегій. Це дозволить перетворити українську діаспору з важливого, але часто некоординованого актора на повноцінного партнера держави у просуванні її інтересів на міжнародній арені. В умовах війни та глобальних викликів така інтеграція стає не лише бажаною, але й необхідною передумовою успіху зовнішньої політики України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило всебічно проаналізувати феномен діаспорної адвокації як важливого елементу сучасних міжнародних відносин та визначити специфіку участі української діаспори у просуванні національних

інтересів держави походження. Підтверджено вихідну гіпотезу, згідно з якою діаспори необхідно розглядати не як суто етнокультурні спільноти, а як активних акторів глобальної політики, здатних впливати на зовнішньополітичний порядок денний держав, у яких вони проживають. Діаспорна активність охоплює широкий спектр механізмів: від традиційних форм лобізму до сучасних інструментів комунікації, цифрової дипломатії та культурного впливу тощо. Окреслено сутність адвокації як інструменту публічної дипломатії, зроблено спробу простежити відмінності між адвокацією та лобізмом. Проаналізовано методологічні підходи до вивчення діяльності діаспор, стисло охарактеризовано праці українських вчених, які досліджували українську діаспору (закордонних українців) у царині публічної дипломатії та загалом як об'єкта політики, учасника міжнародних відносин.

Розгляд класичних прикладів діаспорної активності у світовій практиці – єврейської, ірландської, вірменської – дав змогу окреслити ключові моделі ефективної адвокації, які в подальшому були адаптовані й іншими громадами. Ці випадки, продемонстрували, що лобістська сила діаспор ґрунтується на поєднанні політичної організованості, медійних ресурсів, наративної політики та економічної мобілізації. Новітні кейси, серед яких діяльність албанської, польської та індійської діаспор, підтвердили, що у XXI столітті ефективність адвокаційних стратегій посилюється завдяки використанню цифрових платформ, транснаціональних комунікацій та залученню міжнародних аналітичних центрів.

Проаналізувавши український досвід, дослідження продемонструвало, що українська діаспора у 2014–2025 роках стала одним із найпотужніших недержавних суб'єктів міжнародної діяльності. Українські громади у США,

76

Канаді, країнах ЄС і Великій Британії відіграли ключову роль у формуванні стійкої міжнародної реакції на російську агресію, забезпечуючи мобілізацію політичної, економічної, гуманітарної та інформаційної підтримки України.

Особливу увагу було приділено періоду після 2014 року, коли українська

діаспора зазнала якісної трансформації. Завдяки активізації Світового конгресу українців, Конгресу українців Канади, Українського конгресового комітету Америки та численних європейських громад, українська тематика не зникала з порядку денного міжнародних організацій. Саме діаспора забезпечила сталість присутності України в ООН, ОБСЄ та Раді Європи, привертаючи увагу до порушень прав людини та злочинів проти України.

Після 2022 року діяльність української діаспори набула безпрецедентної інтенсивності. Масові мобілізаційні акції, медійні кампанії, робота з журналістами, громадськими організаціями та національними парламентами країн Заходу створили новий рівень глобальної солідарності з Україною. Діаспорна активність є важливою складовою цифрової дипломатії, здатної формувати міжнародну громадську думку та підтримувати політичні рішення урядів країн перебування.

Системний характер діаспорної участі підтверджується також структурною різноманітністю українських громад — від давніх інституцій Північної Америки до нових спільнот нової трудової та воєнної міграції в Європі. Це створює унікальний симбіоз традиційних та сучасних форм впливу, що дозволяє діяти одночасно на різних рівнях: локальному (місцеве самоврядування), національному (парламенти та уряди), міжнародному (ООН, НАТО, ЄС).

У ході дослідження було встановлено й низку викликів, що впливають на ефективність діаспорної адвокації: інституційні та комунікаційні бар'єри у відносинах із державою, проблема координації між громадами різних країн, ризик фрагментації організаційних структур, а також асиміляційні процеси, що впливають на залучення молодших поколінь.

Окремий акцент було зроблено на перспективних шляхах посилення адвокаційного потенціалу. З огляду на рекомендації провідних українських і міжнародних дослідників, актуальним є інституційне закріплення співпраці між державою та діаспорою, створення постійних дорадчих органів при МЗС,

розширення можливостей цифрової дипломатії, формування спільних комунікаційних платформ та залучення діаспорних експертів до вироблення зовнішньополітичних рішень.

Отже, дослідження дає підстави стверджувати, що діаспори можуть проводити ефективну адвокаційну діяльність. Зокрема, українська діаспора є одним із впливових недержавних акторів сучасної зовнішньої політики держави. Її адвокаційна діяльність має стратегічне значення для формування міжнародної підтримки України, а також сприяє консолідації демократичної коаліції, яка протидіє російській агресії. Діаспора постає не як допоміжний елемент культурної дипломатії, а як структурований, ресурсний та здатний до довготривалого впливу суб'єкт міжнародних відносин. Саме інтеграція її потенціалу у зовнішньополітичну стратегію України є необхідною умовою посилення міжнародних позицій держави у XXI столітті.

78

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

I. ДЖЕРЕЛА:

1. Адвокація для України: як світові громади відзначили День Незалежності. *Офіційний сайт СКУ*. 26 серпня 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/advokaczia-dlia-ukrayiny-yak-svitovi-hromady-vidznachyly-den-nezalezhnosti/>
2. Андрій Сибіга зустрівся з представниками Світового Конгресу Українців, який зібрав вже понад 75 млн доларів допомоги для України. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 25 серпня 2025. URL: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-zustrivsyia-z-predstavnikami-svitovogo-kongresu-ukrayinciv-yakij-zibrav-vzhe-ponad-75-mln-dolariv-dopomogi-dlya-ukrayini>
3. Віторіо Соротюк організував перший виступ посла України в асамблеї бразильського штату Парана. *Офіційний сайт СКУ*. 17 лютого 2025. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vitorio-sorotiuk-orhanizuvav-pershyi-vystup-posla-ukrayiny-v-asamblei-brazylskoho-shtatu-parana/>

4. Віцепрезидент СКУ очолив парламентську групу дружби Румунія – Україна. *Офіційний сайт СКУ*. 26 березня 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/viceprezydent-sku-ocholyv-parlamentsku-hrupu-druzhby-rumuniia-ukrayina/>
 5. Діаспора в Канаді закликає надати Україні більше зброї та посилити санкції проти Росії. Укрінформ. 20.11.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/4060694-diaspora-v-kanadi-zaklikae-nadati-ukraini-bilse-zbroi-ta-posiliti-sankcii-proti-rosii.html>
 6. Закон України Про закордонних українців. Документ 1582-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 15.11.2024, підстава – 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
- 79
7. Кампанія «Stand With Ukraine»: СКУ дякує за єдність. *Офіційний сайт СКУ*. 27 лютого 2025. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/stand-with-ukraine-u-sviti-vidbuvaietsia-ponad-1000-akcii-onovliuietsia/>
 8. Куцай Т. Сучасні історії української діаспори в Європі (інтерв'ю з Богданом Райчинцем, очільником Європейського конгресу українців). *Справжні історії*. 2024. URL: <https://surl.li/dgogls>
 9. Лист до високих представників ЄС та НАТО. *Офіційний сайт Європейського конгресу українців*. 15 липня 2022. URL: <https://ekukrainians.org/novini-news/list-do-visokih-predstavnikiv-es-ta-nato+a50.htm>
 10. Мар'яна Беца: Українці за кордоном роблять вагомий внесок у наближення нашої спільної перемоги. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 17 грудня 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/maryana-beca-ukrayinci-za-kordonom-roblyat-vagomij-vnesok-u-nablizhennya-nashoyi-peremogi>
 11. МЗС України впроваджує зміни до структури. *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. 08 липня 2025. URL: <https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-vprovadzhuye-zmini-do-strukturi>

12. Молдова включила Дмитра Лекарцева до Нацкомісії з євроінтеграції.

Офіційний сайт СКУ. 14 листопада 2025. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/moldova-vkliuchyla-dmytra-lekarceva-do-nackomisii-z-ievrointehracii/>

13. Нова платформа для діаспори за підтримки MOM сприятиме відновленню

України. *ІОМ. Україна. 17 липня 2025. URL:*

<https://ukraine.iom.int/uk/news/nova-platforma-dlya-diaspory-za-pidtrymky-mom-spryyatyme-vidnovlennyyu-ukrayiny>

14. Нова платформа для діаспори за підтримки MOM сприятиме відновленню

України. *ІОМ. Україна. 17 липня 2025. URL:*

<https://ukraine.iom.int/uk/news/nova-platforma-dlya-diaspory-za-pidtrymky-mom-spryyatyme-vidnovlennyyu-ukrayiny>

15. Про нас. *Офіційний сайт Світової Федерації Українських Жіночих*

Організацій (СФУЖО). URL: <https://www.wfuwo.net/>

80

16. Про нас. *Офіційний сайт Фундації молодіжного лідерства пам'яті*

Стефана Романіва. URL: <https://youthleadershipfoundationuwc.com/uk/about>

17. Про СКУ. *Офіційний сайт Світового Конгресу Українців (СКУ). URL:*

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>

18. Програми. Razom навчає, активізує і доставляє. *Офіційний сайт Razom for*

Ukraine. URL: <https://www.razomforukraine.org/ua/programs-ua/>

19. Реалізація бюджетної програми. *Підтримка зв'язків зі світовим українством та окремі питання гуманітарної взаємодії. 17 липня 2024. URL:*

<https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/realizaciya-byudzhethnoyi-programi>

20. Річний звіт Світового Конгресу Українців 2025. С. 3. URL:

https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2025/10/report_2025_ua.pdf

21. Світовий Конгрес Українців оголошує про глобальну адвокаційну кампанію

#UkraineInNATO. *Офіційний сайт СКУ. 25 червня 2025. URL:*

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitovij-kon%d2%91res>

ukra%d1%97ncziv-ogoloshu%d1%94-pro-globalnu-advokaczijnu-kampaniyu
ukraineinnato/

22.СКУ в медіа. *Офіційний сайт СКУ*. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/media-3/>

23.СКУ та Unite With Ukraine відбили кібератаку з Росії, Китаю та Ірану. 4

листопада 2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/sku-ta-unite-with-ukraine-vidbyly-kiberataku-z-rosii-kytaiu-ta-iranu/>

24.Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України.

2021–2025. С. 25. URL: <https://surl.li/nlifbg>

25.Структура. Склад Громадської ради при МЗС України обраної у 2021 році.

Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. 05 грудня 2019.

URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/gromadskosti/gromadska-rada-pri-mzs-ukrayini/struktura>